

Pozdně barokní fara ve Kbelu

JAKUB KRČEK – RADEK ŠIROKÝ

Klíčová slova: Kbel — panství Červené Poříčí — fara — barokní architektura — stavební dějiny — archivní rešerše

Každodenní život venkovského člověka v Čechách byl po staletí neodmyslitelně spjat s katolickou církví, jejíž lokální reprezentanti – faráři měli na starosti základní úkony ovlivňující každého jedince. Formou křtu jej přivedli do křesťanského společenství, poskytli mu základní vzdělání, stvrdili jeho manželský svazek, a nachýlil-li se člověku vyměřený čas, vypravili ho na poslední cestu. Není divu, že církevní stavby vždy představovaly ve venkovském prostředí středobod veškerého dění. Platí to nejen o kostelech, ale i farách – farářských obydličích, které společně s hospodářským zázemím fary představovaly funkční celek, významně spoluutvářející obraz vesnické zástavby.

Nejčastěji se u nás vyskytující barokní a klasicistní fary poukazují na katolickou reformaci, vrcholící kolem poloviny 18. století, a následně na reorganizaci církevní správy za vlády císaře Josefa II. a jeho nástupců. Teprve sekularizační vlna ve 20. století, zejména v jeho druhé polovině, přerušila dlouhodobou kontinuitu intenzivního využívání venkovských far a ponechala je ve velkém počtu bez údržby svému osudu. Dnes se tak na vesnici často setkáváme s historicky hodnotnými farními budovami, jež se ocitají na hranici vlastní existence. Současně jsme však svědky i opačného trendu – snah o nové využití farních budov, i když ne pro původní účely. Tyto snahy vycházejí z iniciativy soukromých osob a jejich zájmu podílet se na záchraně a obnově hmotného kulturního dědictví.

Budovy vesnických far stojí dosud spíše stranou odborného zájmu. Převážná většina z nich stále čeká na komplexní vyhodnocení.¹ Následující příspěvek se týká fary ve Kbelu (okr. Plzeň-jih), která je kulturní památkou,² a předkládá výsledky jejího stavebně-historického průzkumu, jenž vznikl v Západočeském institutu pro ochranu a dokumentaci památek v Plzni pro soukromého vlastníka objektu.³

Dějiny objektu

Obec Kbel leží ve vzdálenosti přibližně 10 km jižně od Přeštic. Její zástavba je nepravidelně rozptýlena po obou stranách silnice mezi Měčínem a Borovy. Předpokládá se, že ves má raně středověký původ.⁴ Ve středověku se rozpadala po majetkoprávní stránce na několik dílů.⁵ K jejich spojení v rukou jednoho majitele, bavorského rodu pánů z Haubenu, došlo až roku 1707 v souvislosti s připojením roupovského panství k panství Červené Poříčí (též Korunní Poříčí, *Kron-Poritschen*). Scelení však nebylo úplné; nadále se zde nacházela jedna selská usedlost náležející ke statku Malinec.⁶ Tereziánský katastr z poloviny 18. století uvádí jako majitelku červenopoříčského panství hraběnku Františku z Törring-Jettenbachu, rozenou

hraběnku z Haubenu.⁷ V roce 1763 koupil panství Klement František vévoda bavorský, který je připojil k české skupině saských panství společně spravovaných pražskou administrací. V rukou bavorské šlechty zůstalo panství do roku 1805, kdy přešlo do majetku toskánské větve panovníckého rodu habsbursko-lotrinského.⁸ Roku 1849 se pak červenopoříčský velkostatek stal součástí korunních statků. Po roce 1918 přešel do vlastnictví československého státu, konkrétně Ústředního ředitelství státních lesů.⁹

Kbel náležel do Plzeňského kraje, po tereziánské reformě krajské správy do kraje Klatovského. Po rozpadu patrimoniální správy se stal v období let 1850–1890 součástí okresu Přeštice. Do stejného okresu spadal i v letech 1900–1950. Z hlediska církevní správy Kbel patřil do nepomuckého vikariátu v pražské arcidiecézi. Po založení českobudějovického biskupství v roce 1785 přešel pod jeho pravomoc. Dnes je v rámci přeštické farnosti ve vikariátu Plzeň-jih součástí plzeňské diecéze.¹⁰

Zkoumaná farní budova (čp. 35, st. p. č. 37) je umístěna v centru obce, při severní straně hlavní komunikační osy, naproti areálu bývalého panského dvora. Od farního kostela Všech svatých, který je situován v jižní části vsi, ji dělí poměrně velká vzdálenost. Hospodářské objekty, které tvořily součást fary a nachází se západně od ní,

1 V literatuře je problematika stavebních dějin venkovských far pojednána takřka výhradně formou dílčích studií. V celkových přehledech se uplatňují pouze jejich základní charakteristiky. Některé inspirativní podněty jsou obsaženy ve studiích zabývajících se vývojem a organizací raně novověké farní správy. Viz např. PUMPR, P.: *Beneficia, záduší a patronát v barokních Čechách na příkladu třeboňského panství na přelomu 17. a 18. století*.

2 Rejstř. č. 13442/4-5120.

3 ŠIROKÝ, R.; KRČEK, J.; BOCK, J.: *Kbel, fara čp. 35, Standardní nedestruktivní stavebně-historický průzkum*.

4 FOUČEK, K.; KAREL, T.: *Jižní Plzeňsko I*, s. 61.

5 SEDLÁČEK, A.: *Místopisný slovník historický Království českého*, s. 406. Podrobněji k vývoji majetkové držby jednotlivých panství a statků, k nimž Kbel náležel v období středověku a raného novověku, viz SEDLÁČEK, A.: *Hrady, zámky a turze Království českého*, 9. díl, s. 200, 207–208, 246.

6 BR 2, s. 440, 466. BR 24, s. 552–553. BR 25, s. 858. TK 2, s. 8–10, 22–23.

7 TK 3, s. 220.

8 RYŠAVÝ, V.: *Červené Poříčí, zámek a park v krajině*, s. 251–252, 257.

9 *Inventář archivu velkostatku Červené Poříčí, 1616–1899*, s. 1. RYŠAVÝ, V., c. d., s. 257.

10 KOTYŠKA, V.: *Úplný místopisný slovník království Českého*, s. 557. HLEDÍKOVÁ, Z.; JANÁK, J.; DOBEŠ, J.: *Dějiny správy v českých zemích od počátků státu po současnost*, s. 193, 197–198. *Vikariát Plzeň-jih* [online].

Obr. 1. Kbel (okr. Plzeň-jih), výřez z mapové sekce č. 190 1. vojensského (josefského) mapování Čech, 1764–1768. (Laboratoř geoinformatiky Univerzity J. E. Purkyně v Ústí nad Labem, převzato z <http://oldmaps.geolab.cz/>)

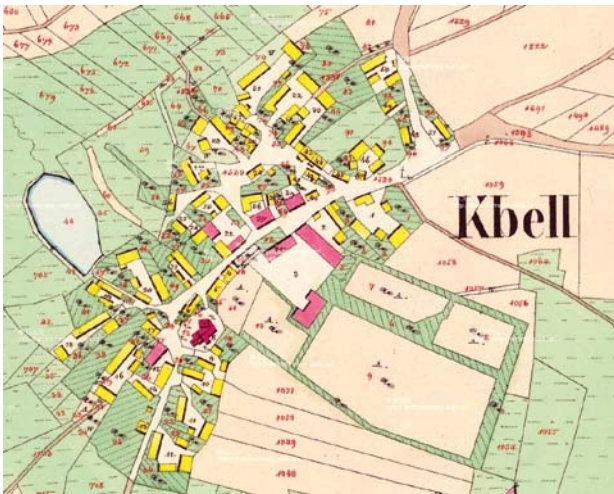
včetně navazující zahrady, dnes už k faře nepatří, a proto jim dále věnujeme jen okrajovou pozornost. Svým půdorysným i objemovým řešením je vesnická fara ve Kbelu typickým představitelem staveb svého druhu v Čechách ve druhé polovině 17. století a v 18. století, jejichž symetrická obytná dispozice vzdáleně vychází z renesanční italské vily.¹¹

Starší literatura – ať již se jedná o uměnovědné publikace, soupisy památek nebo regionální vlastivědná a místopisná díla – se stavebními dějinami kbelské fary příliš nezabývá. Soupis památek z roku 1907 obsahuje pouze zmínku o tom, že kbelskou faru znovu zřídila v roce 1753 hraběnka Františka Augusta z Törring-Jettenbachu; stěžejní pozornost autoři soupisu věnovali místnímu kostelu.¹² Pouze kostel je výhradním objektem zájmu ještě v soupisu památek z roku 1957.¹³ Zatím poslední encyklopedické zpracování českých památek obsahuje kromě popisu kostela také stručné pojednání o kbelské faře. Jeho autor se však dopustil omylu, když datoval stavbu fary do roku 1735 (měl asi na mysli rok 1753).¹⁴ Topografické příručky z konce 18. a první poloviny 19. století podávají o kbelské faře pouze základní informace.¹⁵ O faře ve Kbelu se zmínil přeštický řídicí učitel Josef B. Rebec,¹⁶ a zejména pak Adolf Šlégl, jenž ve svém popisu přeštického politického okresu píše, že „farní budova [je] bezpochyby z r. 1753“, a uvádí také výčet kbelských farářů od obnovení fary v polovině 18. století až do roku 1925.¹⁷

Přehled dějin fary ve Kbelu bylo třeba vytvořit pro účely stavebně-historického průzkumu od základů zcela nově, a to vlastním archivním a ikonografickým studiem.¹⁸ Stěžejní písemné prameny se podařilo nalézt jak v archivních fondech církevní provenience,¹⁹ tak ve fondu patrimoniální správy panství Červené Poříčí,²⁰ odkud bylo vykonáváno patronátní právo k farnosti. K mimořádnému nálezu došlo při hledání domnělé pamětní knihy z konce 18. století, kterou prozatímní inventář dosud nezpracovaného červenopoříčského fondu uvádí pod signaturou 34 C/6. Pod tímto titulem se však skrývá obsáhlý popis panství Červené Poříčí, sepsaný kolem poloviny šedesátých let 18. století červenopoříčským purkrabím Janem Tadeášem Košínem z Freidenfeldu v souvislosti s nástupem nového majitele panství bavorského vévody Klementa.²¹ Výjimečnost

tohoto pramene spočívá v jeho výtvarném doprovodu. Nejen historik architektury jistě ocení originální kolorovaná vyobrazení, na nichž jsou zachyceny takové objekty jako zámek a zámecká kaple v Červeném Poříčí, kostel sv. Prokopa v Nezdicích nebo hrad Roupov. Pro nás má zásadní význam vyobrazení fary a okrajově též i kostela ve Kbelu.

- 11 ŠKABRADA, J.: *Lidové stavby*, s. 44–45.
- 12 HOSTAŠ, K.; VANĚK, F.: *Soupis památek historických a uměleckých v Království českém*, 25. díl, s. 16–17.
- 13 WIRTH, Z.: *Umělecké památky Čech*, s. 325.
- 14 UPČ 2, s. 47.
- 15 SCHALLER, J.: *Topographie des Königreichs Böhmen*, XII. Theil, s. 128–129. SOMMER, J. G.: *Das Königreich Böhmen*, 7. Theil, s. 231.
- 16 REBEC, J. B.: *Zeměpisný nástin hejtmanství Přešticko-Nepomuckého*, s. 69–70.
- 17 ŠLÉGL, A.: *Politický okres Přeštický*, 2. díl, s. 31–32.
- 18 Podrobnější charakteristiku pramenné základny a úplný soupis prozkoumaných pramenů a literatury podávají ŠIROKÝ, R.; KRČEK, J.; BOCK, J., c. d., s. 4–7, 37–42.
- 19 Národní archiv, APA I; Státní okresní archiv Plzeň-jih se sídlem v Blovicích, Farní úřad Kbel (nezpracovaný). Ve fondu farního úřadu postrádáme pamětní knihu kbelské farnosti, známou ještě v roce 1911, kdy byl pořízen opis úryvku z jejího 2. dílu, pojednávající o přestavbě kostela v roce 1860. SOkA Plzeň-jih, Okresní úřad Přeštice, Církevní stavby 1936–1942, inv. č. 539, kart. 277, sign. VII/20.
- 20 SOA Plzeň, pobočka Klášter u Nepomuku, Velkostatek Červené Poříčí (nezpracovaný). Část tohoto archivního fondu byla v minulosti uložena v SOA Praha a v době přípravy rešerše probíhala delimitace této části do SOA Plzeň, pobočka Klášter u Nepomuku.
- 21 SOA Plzeň, pobočka Klášter u Nepomuku, Vs Červené Poříčí, *Beschreibung des Wirthschafts-Umtriebes der Herrschaften Poritschen – Kronberg und Ruppau (Beschreibung)*, kn. 619 (sign. 34 C/6 ?). Popis panství jistě znal A. Sedláček, který z něj převzal pasáž popisující podobu hradu Roupova. Ačkoliv v poznámce pramen správně cituje jako popis panství (celým výše uvedeným titulem), v textu jej chybně označuje jako „starou pamětní knihu panství Poříčského“. Již v Sedláčkově době byly známy dvě varianty rukopisu, přičemž jedna (originál) byla tehdy uložena na zámku v Červeném Poříčí a druhá (opis) se nacházela na faře ve Vřeskovcích. SEDLÁČEK, A.: *Hrady, zámky a tvrze Království českého*, 9. díl, s. 193, uvádí také jméno autora (J. H. Th. Koschisch) a nepřesnou dataci rukopisu 1740–1750. Podle datace jednotlivých zápisů v knize však soudíme, že rukopis byl dokončen nejdříve kolem poloviny 60. let 18. století. Popis červenopoříčského panství je známý, avšak jen ve velmi omezené míře. V poslední době se objevilo několik článků, jejichž autoři čerpali právě z tohoto pramene. ANDERLE, J.; ŠKABRADA, J.: *Pozdně gotická dělová bašta na hradě Roupově*, s. 3–14. RYŠAVÝ, V.; ROŽMBERSKÝ, P.: *Červené Poříčí a Borovy v 60. letech 18. století*, s. 21–25. ROŽMBERSKÝ, P.: *Hrad Roupov ve starých popisech a vyobrazeních*, s. 3–7. GERSDORFOVÁ, Z.: *Hmotová rekonstrukce hradu Roupov – konfrontace 3D modelu s ikonografickými prameny*, s. 1–4. RYŠAVÝ, V., c. d. Shodně však uvádějí, že se popis nachází v soukromém vlastnictví, přičemž na základě srovnání jimi reprodukováných vyobrazení z popisu je zřejmé, že pracovali s druhou verzí rukopisu, než která byla nalezena ve fondu červenopoříčského velkostatku. V. Ryšavý s P. Rožmberským datovali popis panství 1761–1766, úžeji 1762–1763 (RYŠAVÝ, V.; ROŽMBERSKÝ, P., c. d., s. 21). V. Ryšavý pak nověji dobu vzniku rukopisu posunul do období let 1763–1764 (RYŠAVÝ, V., c. d., s. 253–254).

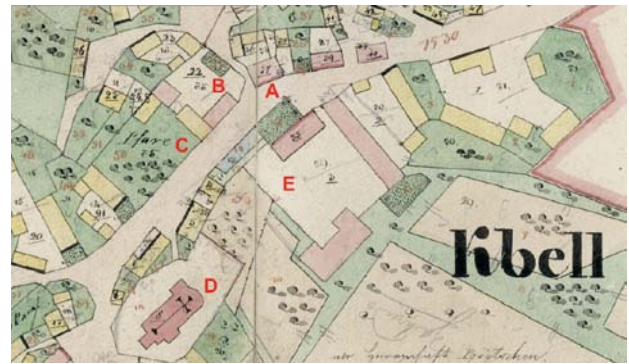

Obr. 2. Kbel, výřez z takzvaného císařského povinného otisku stabilního katastru, 1837. (Ústřední archiv zeměměřičství a katastru, převzato z <http://archivnimapy.cuzk.cz/>)

Nejstarší zmínky o kostele ve Kbelu najdeme v rejstřících takzvaných papežských desátků z období let 1352–1405. Tehdy zdejší farnost odváděla povětšinou 6 grošů, výjimečně (v roce 1399) 12 grošů půlročního desátku.²² První zpráva v konfirmačních knihách je datována 2. května 1355. Toho dne dosadili Vencelin ze Kbelu a Bohuslav a Vencemil z Vlčí ke kostelu ve farní vsi Kbelu po smrti dosavadního faráře Oldřicha nového faráře Jeniše.²³ (Lze se ovšem setkat i s domněnkou, že kostel ve Kbelu je doložen již roku 1245 a byl tehdy spravován kladrubskými benediktiny).²⁴ Během husitských válek kbelská farnost zanikla a poté byl Kbel přiřazen ke Švihovu, kde zůstal až do roku 1753.²⁵ Tehdy došlo, jak již bylo výše uvedeno, z iniciativy hraběnky Františky Augusty z Törring-Jettenbachu k obnovení duchovní správy přímo ve Kbelu, přičemž byl zřejmě opraven kostel a také postavena nová fara.

Kbelskou faru v poloze naproti poplužnímu dvoru, snad vybudovanému na místě středověké tvrze,²⁶ zachycuje mapa prvního (josefského) vojenského mapování Čech z období let 1764–1768 (obr. 1). Její existenci reflektuje rovněž textový doprovod tohoto mapování, přidávající stručnou informaci, že fara (stejně jako nedaleký vrchnostenský hospodářský dvůr) je vystavěna z kamene (*der Pfarre und Mayerhof sind von Stein erbauet*).²⁷ Podle nejstarších katastrálních map, tedy císařského otisku a indikační skici stabilního katastru z roku 1837 (obr. 2 a 3) se nespálná budova fary čp. 35 ve Kbelu rozkládá na obdélné parcele č. kat. 37 a je orientována hlavním průčelím na jih do prostoru ulice. Západním směrem od fary se rozprostírají částečně spalné, částečně nespalné objekty farního hospodářského dvora (č. kat. 22) a ještě dále pak farní zahrada (č. kat. 50). Podle písemného operátu stabilního katastru zaujímá budova fary rozlohu 55 čtver. sáhů (tj. cca 197,8 m²), hospodářský dvůr rozlohu 275 čtver. sáhů (tj. cca 989,1 m²) a zahrada rozlohu 200 čtver. sáhů (tj. cca 719,3 m²).²⁸

Zaměříme-li se na samotnou farní budovu, musíme hned na začátku odmítnout tvrzení tradované v literatuře,

Obr. 3. Kbel, výřez z indikační skici stabilního katastru, 1837–70. léta 19. století. A – budova fary, B – areál farního dvora, C – farní zahrada, D – kostel Všech svatých, E – areál vrchnostenského dvora. (Národní archiv, Stabilní katastr, Klatovsko 171, reprofoto Národní archiv, Praha, doplnil J. Krček, 2012)

že se jedná o stavbu z roku 1753.²⁹ Datum barokní výstavby fary je třeba posunout do doby o něco pozdější, ačkoliv kbelská farnost byla skutečně obnovena právě v roce 1753. Ještě v prosinci roku 1752 zaznamenal nepomucký děkan Jan František Pánek během vizitace v nepomuckém vikariátu, že ke švihovskému beneficiu náleží filiální kostel ve Kbelu.³⁰ V zápisu z vizitace uskutečněné o rok později se již dočteme, že při filiálním kostele ve Kbelu byla příčiněním hraběnky Františky z Törring-Jettenbachu nově zřízena farnost a zdejším farářem byl ustaven Václav Švancara, dosud kaplan ve Vřeskovících. Zmínka se však stále ještě odehrává v rámci vizitačního popisu švihovské farnosti.³¹ Zatímco úloha majitelky panství Červené Poříčí při obnově kbelské fary je v literatuře opakovaně připomínána, podíl hraběte Prokopa Černína z Chudenic, patrona švihovského benefícia, zůstává opomenut. Byl to však on, na jehož souhlasu záviselo osamostatnění kbelské farnosti, jak to mimo jiné dokládá korespondence mezi hraběnkou z Törring-Jettenbachu a pražskou arcibiskupskou

22 RDP, s. 88. PROFOUS, A.: *Místní jména v Čechách*, 2. díl, s. 216–217.

23 1355. 2. Maij. *Ad presentacionem Wenczelini de Kbel, Bohuslai et Wenczemili de Wlczie, ad ecclesiam ibidem in Kbel per mortem Vlrici olim plebani ibidem vacantem, Jenisius clericus fuit confirmatus. [...]*; LC I/1, s. 59–60.

24 REBEC, J. B., c. d., s. 69. Odtud zřejmě informaci přebírají SKALA, V.; NEJDLE, V.: *Obecní úřad Kbel 1850–1955*, s. 3.

25 SCHALLER, J., c. d., s. 128. SOMMER, J. G., c. d., s. 231. SEDLÁČEK, A.: *Místopisný slovník historický Království českého*, s. 406.

26 ŠLÉGL, A., c. d., s. 31. FOUČEK, K.; KAREL, T., c. d., s. 62.

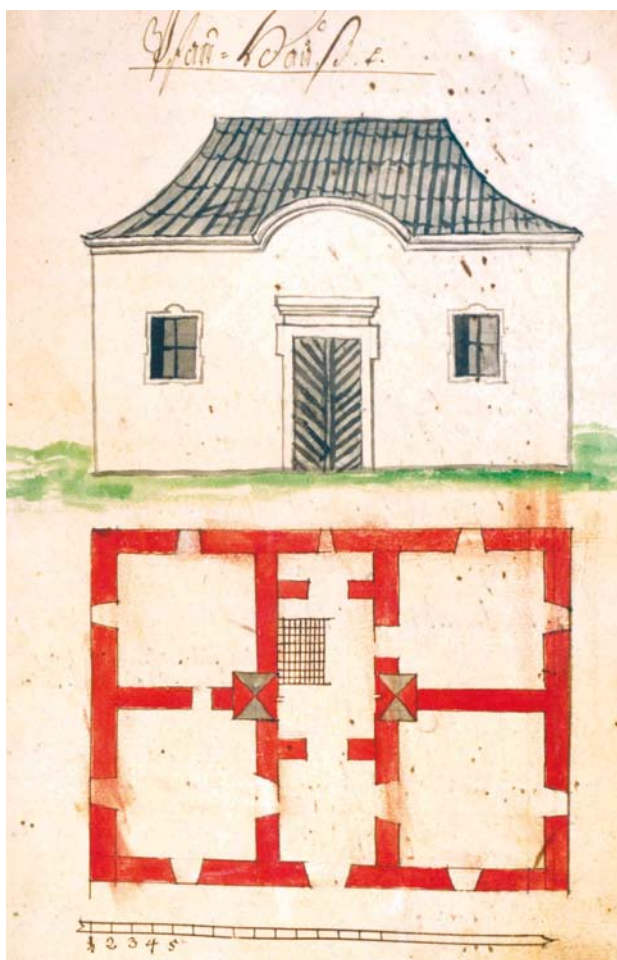
27 Národní archiv, Josefské vojenské mapování, *Anhang zu der Kriegskarte des Königreichs Böhme*, sekce č. 190, fol. 137.

28 Národní archiv, Stabilní katastr, Klatovsko 171, *Original Bauparzellen Protocoll der Gemeinde Kbel, 1837; Original Grundparzellen Protocoll der Gemeinde Kbel, 1837*.

29 ŠLÉGL, A., c. d., s. 31. UPČ 2, s. 47 (autor hesla uvádí, nejspíš překlepem rok 1735). FOUČEK, K.; KAREL, T., c. d., s. 62.

30 Národní archiv, APA I, Zprávy vikářů o vizitacích far 1752, inv. č. 1251, sign. B 6/3, nefol.

31 Národní archiv, APA I, Zprávy vikářů o vizitacích far 1753, inv. č. 1252, sign. B 6/4, nefol.

Obr. 4. Kbel, dočasné obydlí faráře před stavbou fary v pohledu a půdorysu, polovina 60. let 18. století. (Soukromá sbírka, totéž bez půdorysu SOA Plzeň, pobočka Klášter u Nepomuku, Vs Červené Poříčí, Beschreibung, pag. 217, reprofoto J. Krček, 2012)

konzistoří z června roku 1753.³² Teprve ve vizitačním protokolu z roku 1754 je kbelské farnosti vyhrazen samostatný odstavec, který je však umístěn až na samý závěr za abecedním soupisem jednotlivých farností.³³ Až od roku 1755 se Kbel objevuje ve vizitačních protokolech v rámci abecedního soupisu farností pod pořadovým číslem 10.³⁴ Nejstarší kbelská matrika narozených, oddaných a zemřelých pak dokládá, že zdejší farář Václav Vojtěch Švancara plně úřadoval od roku 1754.³⁵

Ze zápisu vizitační komise z roku 1755 se dozvídáme, že toho roku farní budova ještě nestála. S její výstavbou se však počítalo, a to v místě blízko kostela, kde již stála stodola, chlév a rozkládala se zde zahrada, které měly sloužit za hospodářské zázemí samotné fary (*Parochialis aedes [...] aedificabitur, uli jam horreum, hortus, et stabula non procul ab Ecclesia exstant*). Dále se zde dočteme, že místní administrátor Václav Švancara vede čestný a upřímný duchovní život a – co je pro nás podstatné – obývá vlastní čistou místnost v panském dvoře, oddělenou od lázně a místnosti pro čeleď (*Ecclesiasticus vitae honesta, et sedulus in suis muniis habitat in cubiculo mundo villae Dominicalis, segregatus tamen ab hypocausto villici, et familiae*).³⁶

Absenci řádné farní budovy ve Kbelu konstatuje znovu Pánkův vizitační zápis z prosince 1756 (*Aedes autem Parochiales necdum exstant*),³⁷ a naopak existenci provizorního příbytku pro faráře v areálu panského dvora potvrzuje rovněž další pramen, a to inventář farního kostela ve Kbelu z roku 1758, sepsaný dne 8. března farářem Karlem Josefem Hoffmanem zřejmě u příležitosti jeho nástupu do úřadu a zasláný pražské arcibiskupské konzistoři. Nejprve se zde píše, že kostelní účetní celoročně obývá farářův příbytek, protože farní dům dosud není postaven (*Domus Parochialis nec dum est aedificata*), a na jiném místě pak, že farní dům není sice dosud postaven, ale má určené své místo, na němž již stojí stodola, chlév a malý ovčín (*Domus Parochialis nec dum est aedificata habet tamen jam suum locum destinatum, in quo jam aedificatum stat horreum, stabula, et parvum ovile*). Z inventáře se také dozvídáme, že farář zatím sídlí v panském statku, kde má k dispozici alespoň slušný pokoj pro sebe a rovněž jeden pro svou čeleď, dále hořejší komoru a malou sýpku pro skladování svého obilí (*Interim residet Parochus in Praedio Dominicali decenti saltem provius cubiculo pro se, et inferius pro sua familia uno pariter cubiculo et Camara superius habet parvum granarium pro deponendo suo frumento*). Také má k dispozici kuchyňskou zahrádku poblíž panského dvora.³⁸

Unikátní vyobrazení dočasného farářského příbytku ve Kbelu se nám dochovalo v popisu panství z šedesátých let 18. století, kde na str. 217 vidíme prostý přízemní domek označený jako farní dům (*Pfarr Haus*; obr. 4). Na téže straně je zachycen půdorys tohoto domku včetně grafického měřítka.³⁹ Na další straně je pak soupis místností, pořízený 25. září 1753. Podle půdorysného nákresu a připojeného soupisu farářův prozatímní příbytek obsahoval předsíň, tři místnosti, čtvrtou místnost pro čeleď, kuchyň a klenutou spížírnou (kvelb). Objekt byl vybaven dvojími kamny, z nichž každá vytápěla po dvou místnostech, a kuchyňskými kamny.⁴⁰

Co je pro nás však podstatnější, o několik stran dále zahrnuje popis panství rovněž kolorovaný náčrtek hlavního

32 Národní archiv, APA I, Recepta, 1753/IV-VI, inv. č. 3067, kart. 1332, sign. D 26. Tamtéž, Kopíř odeslaných listů arcibiskupské konzistoře, 1752/IX.1.-1753/XII.28., inv. č. 112, sign. A 9/14, fol. 293r-293v.

33 Národní archiv, APA I, Zprávy vikářů o vizitacích far 1754, inv. č. 1253, sign. B 6/5, nefol.

34 Národní archiv, APA I, Zprávy vikářů o vizitacích far 1755, inv. č. 1254, sign. B 6/6, nefol.

35 SOA Plzeň, Sběrka matrik západních Čech, Kbel 01.

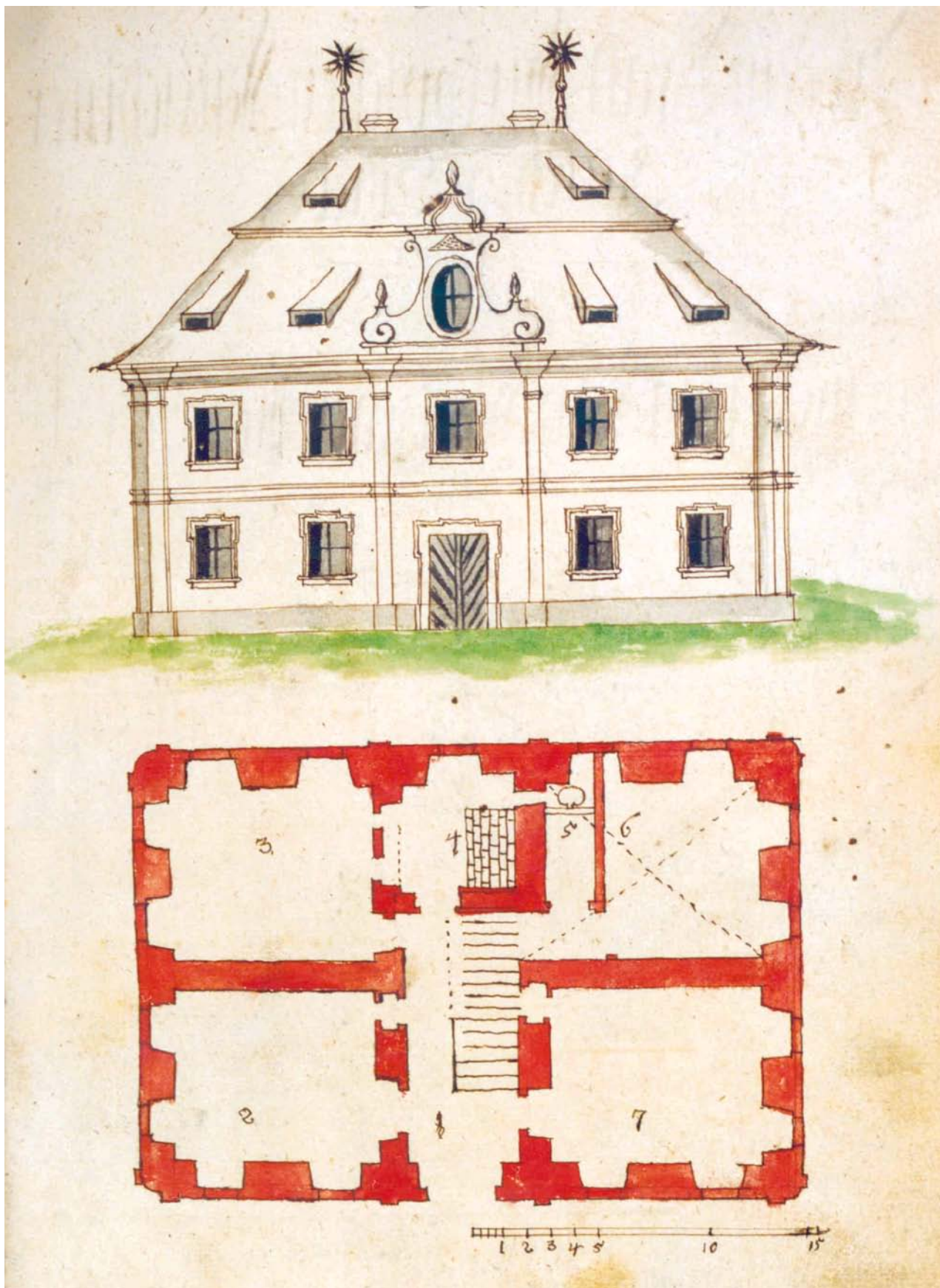
36 Národní archiv, APA I, Zprávy vikářů o vizitacích far 1755, inv. č. 1254, sign. B 6/6, nefol.

37 Národní archiv, APA I, Zprávy vikářů o vizitacích far 1756, inv. č. 1256, sign. B 6/7, nefol.

38 Národní archiv, APA I, Inventáře kostelů, far a farních důchodů, Jindř. Hradec – Klášterec n. Ohří, inv. č. 3919, kart. 2388, sign. D 85-90, *Inventarium Ecclesiae Parochialis Kbellensis Sub Archi-Episcopali Vicariatu Foraneo Nepomucensi*, nefol.

39 Půdorys objektu se uplatňuje v rukopisu knihy, který je dnes v soukromém vlastnictví. Rukopis nalezený ve fondu Vs Červené Poříčí půdorysný zakres postrádá a obsahuje pouze jeho nedokončený koncept tužkou.

40 SOA Plzeň, pobočka Klášter u Nepomuku, Vs Červené Poříčí, *Beschreibung*, pag. 217-218.

Obr. 5. Kbel, budova nové fary v pohledu a půdorysu, polovina 60. let 18. století. (Soukromá sbírka; totéž bez půdorysu SOA Plzeň, po-
bočka Klášter u Nepomuku, Vs Červené Poříčí, Beschreibung, pag. 245, reprofoto J. Krčec, 2012)

podélného průčelí nově postavené fary (obr. 5). Díky němu si dnes můžeme učinit představu o její původní podobě. Vidíme zde vcelku výstavný patrový dům s mansardovou střechou a poměrně bohatě členěnou fasádou. Průčelí je pětiosé, opatřené v přízemí čtyřmi okny a vstupním portálem ve střední ose, v patře pak pěti okny. Střední pole fasády je po stranách zdůrazněno pilastry vysokého řádu a vrcholí zdobným střešním štítem s volutami, v němž se nalézá oválné okno. Stejně, ale sdružené pilastry jsou na nárožích budovy. Horizontálně je fasáda členěna soklem v přízemí, kordónovou a korunní římsou. Ve spodní části mansardové střechy jsou umístěny čtyři jednoduché vikýře, ve vrchní části jsou vikýře dva. Hřeben střechy je na krajích osazen dvěma zdobnými prvky, zřejmě korouhvičkami; u hřebene je vidět ještě dvojice komínů. Vstupní portál má zjevně kamenné ostění lemované páskem, opatřené takzvanými ušima. Výplň tvoří dvoukřídlé dveře, pravděpodobně svlakové konstrukce, na pohledové části pobité šikmo kladenými prkny. Okna rozdělená křížem na čtyři pole jsou orámována šambránou opět s ušima.

Pod pohledem na hlavní průčelí fary je v popisu panství vyobrazen i její půdorys v přízemí, včetně grafického měřítka. Poněkud se liší od současného uspořádání přízemí objektu, a to zejména v prostoru chodby, odkud stoupají schody do patra. Jednotlivé místnosti jsou na plánu označeny číslicemi, ale legenda k nim chybí.⁴¹

Otázkou zůstává, do jaké míry náčrt zachycuje barokní budovu fary ve Kbelu podle skutečnosti a do jaké míry se jedná o zamýšlený, popřípadě jen ideální stav. Vzhledem k dataci popisu panství přibližně do poloviny šedesátých let 18. století a době výstavby fary (viz níže) je třeba připustit i možnost, že vyobrazení nevychází ze skutečného stavu, ale z nedochovaného stavebního plánu.

Nepřímé svědectví o výstavbě fary ve Kbelu se uplatňuje v mladším prameni, a to v inventáři sestaveném ředitelem vrchnostenské kanceláře Stehlíkem z Čeňkova za spolupráce faráře Josefa Lüfftnera pro potřeby biskupské konzistoře v Českých Budějovicích v roce 1846. V popisu farní budovy stojí, že se s její stavbou začalo roku 1760, avšak teprve roku 1765 byla dokončena (*Das im Jahre 1760 angefangene, aber erst im Jahre 1765 vollendete*).⁴² – Nutno doplnit, že fakticky shodná datace (1764–1765) je uvedena na evidenčních listech (kartách) kulturní památky, ovšem bez jakéhokoliv odůvodnění.⁴³

Kostelní účty, na jejichž základě je možno sledovat stavební opravy a úpravy kbelské fary, se dochovaly až od konce 18. století. Velmi často u jednotlivých zaznamenaných oprav chybí údaj o tom, kde přesně se pracovalo. Tak například v roce 1803 je účtováno za práci na patronálních objektech celkem 11 zl. 30 kr. Nevíme však, zda se úpravy dotkly kostela, fary, budov farního hospodářského dvora nebo třeba hřbitovní zdi. Při opravách se tehdy spotřebovaly dva strychy vápna za 4 zl. (s dopravou) a 500 cihel za 5 zl. 30 kr. Mzda vyplacená zedníkovi a podavači činila 2 zl.⁴⁴ Rok nato máme doloženu stavební úpravu již přímo na faře: v roce 1804 dostala novou střešní krytinu, přičemž bylo vyplaceno za šindele, hřebíky a za práci dohromady 176 zl. 6 kr.⁴⁵ Poté se až do třicátých let 19. století rubrika „na stavby a opravy“ z kostelních účtů vytrácí.

Kromě toho existuje další pramen využitelný pro poznání stavebních dějin farní budovy, a to inventář kbelského kostela, fary a hospodářských budov z období let 1830–1833.⁴⁶ Mimo jiné se zde setkáváme se zevrubným popisem fary a vybavení jejích jednotlivých částí, včetně uvedení odhadních cen jednotlivých položek. Vzhledem ke skutečnosti, že z dostupných archivních pramenů nejsou do té doby patrné žádné zásadní stavební úpravy vyjma položení nové střešní krytiny, můžeme dispozici budovy zachycenou tímto inventářem považovat za původní stav barokního objektu. Fara je popsána jako kamenná, taškami krytá jednopatrová stavba. Nad vchodem je umístěn výklenek s dřevěnou sochou sv. Jana Nepomuckého v odhadní ceně 45 kr. Hlavní vstupní dveře jsou dvoukřídlé, z měkkého dřeva, opatřené dubovým povlakem se čtyřmi petlicemi (*Haspen*), čtyřmi závěsy (*Bändern*), horní a spodní zástrčí (*Riegel*), s krytým německým zámkem, posuvnou zástrčí (*Vorschubriegel*) pod zámkem, klikou, dvěma dveřními knoflíky (*Thürknoöpfe*), čtyřmi štítky (*Schilder*) a 98 hřebíkovými hlavíčkami, a jako takové jsou ceněny na 15 zl. Tyto dveře mají nízký nadsvětlík ze skleněných tabulek. V přízemí vpravo se nachází první místnost se dvěma čtyřkřídlými jednoduchými okny ze skleněných tabulek, opatřeny dvoukřídlými okenicemi a železnými okenními mřížemi. V místnosti bychom také našli dvoje kamna, přičemž jedna byla určena k vytápění (*Heitzofen*) a druhá k vaření se zazděným kotlem (*Ofentopf*). Místnost vlevo od domovních dveří s prkennou podlahou je prosvětlena čtyřmi čtyřkřídlými tabulovými okny (*Tafelfenster*), opatřeny starými ztrouchnivělými okenicemi. Vytápějí ji kamna višňovohnědé barvy (*weichselbrauner*). Za touto místností se v levém traktu budovy nachází třetí místnost opatřená dvěma čtyřkřídlými a dvěma čtyřdílnými, dvojitě zasklenými okny. Jen dvě z těchto oken byla chráněna okenicemi. V rozporu s půdorysným nákresem z šedesátých let 18. století je pak zmínka o dvoukřídlých dveřích v příčné zdi mezi oběma místnostmi; dveřní průchod mohl být probourán dodatečně, nebo se jedná o nepřesnost půdorysného zobrazení původní stavby. Místnost je dále vybavena kamny postavenými z háků a prejšů (*Hacken a Preissen*), zasazených do železných lišt (*Schienen*). S výše uvedeným plánkem naopak koresponduje zmínka o dalším prostoru, v inventáři označeném jako kuchyně, a lokalizovatelném do prostoru současného schodiště. Nasvědčuje tomu údaj o jediném okně s železnou mříží. Má-li se ovšem jednat o kuchyni, zarazí nás absence jakéhokoliv topného zařízení. Umístění kamen pro vaření

41 Půdorys je opět pouze v rukopisu knihy.

42 SOkA Plzeň-jih, FÚ Kbel, Korespondence fary 1764–1864, kart. 1, *Inventarium der Kirche und Pfarre zu Kbell*, nefol.

43 Národní památkový ústav, ú. o. p. v Plzni, ev. listy (karty) nemovité kulturní památky č. 5120 a č. 13442/4-5120.

44 SOA Plzeň, pobočka Klášter u Nepomuku, Vs Červené Poříčí, inv. č. 87, *Kirchenrechnungsbuch der Pfarckirche Kbell 1798–1859*, nefol.

45 Tamtéž.

46 SOA Plzeň, pobočka Klášter u Nepomuku, Vs Červené Poříčí, inv. č. 91a, *Ganzjahrige Kirchengeld Rechnung für das Jahr 1833*.

Obr. 6. Kbel, kostel Všeck svatých. Náčrt z poloviny 60. let 18. století. (Soukromá sbírka; totéž SOA Plzeň, pobočka Klášter u Nepomuku, Vs Červené Poříčí, Beschreibung, pag. 190, reprofoto J. Krček, 2012)

do pravé místnosti nám dovoluje vyslovit domněnku, že kuchyň se v té době nacházela právě tam. Naproti tomu prostor označovaný v inventáři jako kuchyň již tehdy zřejmě svému původnímu účelu nesloužil. Zadní část pravého traktu přízemí byla vyhrazena kuchyňskému kvelbu s cihlovou podlahou a dvěma malými okny s železnými mřížemi a okenicemi. V chodbě jsou uváděna dvoje dřevěná kamnová dvířka a malé jednoduché okno s železnou tyčí. Schodiště stoupající do patra má 21 dřevěných stupňů a dvě dřevěná zábradlí. Na schodišti je malé jednoduché okno.

Ústředním prostorem horního poschodí je předsíní – hala s cihelnou dlažbou.⁴⁷ Osvětluje ji čtyřkřídlé tabulové okno a našli bychom zde dvoje kamnová dvířka. Do první místnosti u schodiště se vstupuje jednokřídlými dveřmi. Zatímco nejstarší varianta inventáře v této místnosti s prkennou podlahou uvádí dvě čtyřkřídlá tabulová okna, deštěné dvoukřídlé dveře a dále pak čtyři jednoduchá čtyřkřídlá tabulová okna a litinová kamna, mladší inventáře z období let 1835 a 1838 zmiňují tato čtyři okna a kamna v samostatné druhé místnosti. Je otázkou, zda došlo v intervalu mezi pořizováním jednotlivých inventářů, tedy někdy v první polovině třicátých let 19. století, k předělení prostoru příčkou, nebo zda se jedná o chybu vzniklou při vyhotovování inventáře.

Do třetí a poslední místnosti v patře rovněž s prkennou podlahou se vstupuje deštěnými dvoukřídlými dveřmi. Nachází se zde šest jednoduchých oken a dvě dvoukřídlé okenice. Z horního poschodí nejprve stoupá k záchodu (*Abtritt*) schodiště o sedmi dřevěných stupních. Při záchodu jsou jednokřídlé dveře a tři malá jednoduše zasklená okna. Na půdu pak vedou jednokřídlé dveře a pokračuje schodiště o jedenácti dřevěných stupních. V půdním prostoru se nachází 15 střešních okének

(*Dachkaffern*) a u nich šest okenních poklopů z prken s rámy, dále pak dřevěná dělicí mříž (*Scheidegitter*) z latí, oddělující půdní skladiště – sýpku (*Schuttboden*), při níž jsou mřížové dveře.

Obdobným způsobem inventáře zachycují stav jednotlivých objektů farního hospodářského dvora, tedy kravského chléva, stodoly, sklepa, studny, kolny a zahrady.

Od poloviny třicátých let 19. století lze sledovat stavební úpravy kbelské fary znovu podle kostelních účtů. Opět se však přitom často potýkáme s chybějící specifikací, na kterém z patronátních objektů se pracovalo. Spíše výjimku v tomto ohledu představuje účet z roku 1837, kdy máme přímo na faře doloženy zednické a tesařské práce. V jídelně bylo nutno udělat nový orákosovaný strop o rozměrech 3 sáhy na délku a 2 sáhy a 4 stopy na šířku, celkem tedy 8 čtverečních sáhů (tj. cca 28,8 m²). Nejprve strop připravil tesař, kterému byly za pobití vyplaceny 3 zl. 12 kr. Poté byl orákosovaný strop omítnut čistou maltou a obílen, za což zednický mistr inkasoval 8 zl. 48 kr. Zároveň se ve spodním vedlejším pokoji vyměnila kamna, když namísto velmi špatných kamen z prejšů (*Preisen*) byla postavena nová černě glazovaná kachlová kamna v ceně 16 zl. Za vybílení celé fary bylo účtováno 8 zl.⁴⁸

Vyšší výdaje si stavební práce vyžádaly až roku 1844. Z charakteru prací a spotřebovaného materiálu vyplývá, že se jednalo o rozsáhlejší opravu střechy či spíše novou střechu. Tesařské práce stály 12 zl. 29 kr., pokrývačské práce pak 35 zl. 35 kr. (celkem tedy bylo řemeslníkům vyplaceno 48 zl. 4 kr.). Stavební materiál přišel na 277 zl. 52,5 kr. a zahrnoval dva nárožní hřeby (*Anschifnägel*), 45 kop laťových hřebíků, čtyři kramle/spony (*Klammern*), přes osm sáhů trámového dřeva, dva sáhy dřeva na krokve (*Sparnholz*), tři kopy střešních latí, 25 strychů zdicího vápna (*Mauerkalk*), 7 500 střešních tašek, 50 skob/háků, 28 střešních latí, kopu celých prkenných hřebíků-prkeňáků (*Brettnägel*) a devět kop polovičních prkeňáků.⁴⁹ Lze předpokládat, že uvedené práce proběhly buďto na budově fary, nebo na kostele. Zcela jistě se netýkala hospodářských budov, které prošly v roce 1845 rozsáhlou rekonstrukcí včetně opravy střech, při níž se spotřebovalo mimo jiné 2 000 tašek. V roce 1846 byl na faře rozšířen komín (*Kamin*), přičemž kniha účtů v souvislosti s touto stavební úpravou uvádí pouze jedinou položku, a to výdaje za zednické práce ve výši 1 zl. 40 kr.⁵⁰

47 Zmínka o cihelné dlažbě se objevuje až v mladších inventářích z 2. poloviny 30. let, které se až na několik nikoliv nepodstatných detailů, na které bude dále poukázáno, neliší od inventáře z období let 1830–1833. SOA Plzeň, pobočka Klášter u Nepomuku, Vs Červené Poříčí, inv. č. 92, *Inventarium über die zur Kbell Kirche und Pfarrgebäude bestehenden Inventargegenstände für das Jahr 1835*; inv. č. 95a, *Kirchen Inventarium über die zur Kbell Kirche und Pfarrgebäude bestehenden Inventargegenstände für das Jahr 1838*.

48 SOA Plzeň, pobočka Klášter u Nepomuku, Vs Červené Poříčí, inv. č. 95, *Patronats Gebauden Baureparaturen Kösten Überschlag für das Jahr 1837*, nefol.

49 SOA Plzeň, pobočka Klášter u Nepomuku, Vs Červené Poříčí, inv. č. 87, *Kirchenrechnungsbuch der Pfkirche Kbell 1798–1859*, nefol.

50 Tamtéž.

Obr. 7. Kbel, fara čp. 35. Hlavní průčelí. (Fotoarchiv Národního památkového ústavu, ú. o. p. v Plzni, foto J. Gryc, 1979)

Inventář z roku 1846, který se podařilo nalézt ve farní korespondenci,⁵¹ popisuje farní budovu následovně: „Vystavěna je nově z kamene, původně kryta šindelem, nyní dvojitě taškami. Fara je vzdálena 135 kroků od jižně položeného místa, kde na sotva znatelném pahorku stojí kostel. Fara je jednopatrová a sestává z pokoje pro čeled, dalších dvou pokojů, kuchyně a kvelbu (Gewölbe) v přízemí, v horním patře jsou potom další tři místnosti. Celá budova se nachází v dobrém stavu a jako taková se oceňuje na 800 zl. konv. m.“ Podle inventáře je na faře pěkný velký dřevěný křesťanský obraz ukřižovaného Spasitele je 0,75 lokte široký, kříž sám 2 lokte a 2 palce v hodnotě 36 kr., dva dlouhé stoly z měkkého dřeva (v hodnotě 1 zl. 12 kr.), čtvercový stůl z měkkého dřeva (18 kr.), malý kulatý stolek (8 kr.), jedna kamna na vaření (Ofentopf) v hodnotě 36 kr., knihovní skříň (je v čeledníku a používána jako kredenc) v hodnotě 24 kr., kredenc v kuchyni (18 kr.), dvě krátké lavice z měkkého dřeva (10 kr.), farní archiv (skříň?, *Pfarrarchiv*) z měkkého dřeva se zámkem, zčásti již shnilý (18 kr.), vědro ke studni s řetězem a provazem (24 kr.). Za pozornost stojí i popis hospodářských farních budov, sestávajících z kravského chléva (pro 10 kusů hovězího dobytka), klenutého cihlami a krytého taškami (500 zl.), vedle stojící

dřevěné, šindelem kryté stodoly s mlatem, ocitající se ve špatném stavu, a pod stodolou se nacházejícím malým sklípkem (50 zl.). Vedle stodoly pak byla v roce 1828 postavena kamenná, taškami krytá vozová kolna (160 zl.).

Mezi farní korespondencí se nachází také výčet nutných oprav na faře a v kostele, sepsaný 18. května 1848 farářem Josefem Lüffnerem. Podle něj se na faře v té době nacházela pouze jediná použitelná kamna a bylo nezbytně nutné opatřit sem ještě nejméně jedna. V čeledníku a ve všech horních místnostech chyběla rákosová krytina (stropu) a zcela chyběla také vnější okna; ve dvou místnostech v přízemí, které obýval farář, byly shnilé vnější okenní rámy.⁵²

O dalších stavebních pracích se dozvídáme až z kostelních účtů z osmdesátých let 19. století. Jednalo se vesměs o drobnější údržbové práce zejména na střeších, opět

51 SOKA Plzeň-jih, Farní úřad Kbel, Korespondence fary 1764–1864, kart. 1, *Inventarium der Kirche und Pfarre zu Kbell*, nefol.

52 SOKA Plzeň-jih, Farní úřad Kbel, Korespondence fary 1764–1864, kart. 1, *Angabe der nöthigen Reparature bei der Kirche und Pfarre zu Kbell*.

Obr. 8. Kbel, fara čp. 35. Severní fasáda. (Fotoarchiv Národního památkového ústavu, ú. o. p. v Plzni, foto J. Gryc, 1979)

bez určení konkrétního objektu. V roce 1895 máme doloženy rozsáhlejší stavební opravy přímo na faře. V červnu bylo účtováno za blíže nespecifikované opravy 24 zl. 78 kr., v červenci pak za totéž 95 zl. 7 kr. Navíc bylo vyplaceno 7 zl. 95 kr. za zámečnické práce na kbelské faře Františku Hykyšovi z Vřeskovic a 4 zl. 8 kr. za sklenářské práce švihovskému sklenáři Josefu Strakovi.⁵³ Sklenářské práce zajisté souvisely s výměnou některých okenních tabulí na faře a v kostele, které byly rozbity při krupobití dne 29. července 1895, jak nás o tom zpravuje dopis faráře Václava Vorla patronátnímu úřadu.⁵⁴ V říjnu roku 1896 byly účtovány udržovací práce na střeše fary v hodnotě 10 zl. 27 kr.⁵⁵

V květnu roku 1897 byly poškozeny komíny na faře do té míry, že bylo nutno provést jejich rychlou opravu. Farář Václav Vorel v té věci píše na patronátní úřad v Červeném Poříčí, že „přilísnými dešti posledních dní rozmočeno bylo zdívo obou komínů [!] farní budovy tou měrou, že část zdíva dolů do farní budovy se sřítla“, a prosí o urychlené provedení oprav, „neboť zbylá část jednoho komínu, kdyby prudší vítr nastati měl, jistě by se sřítla na střechu farní budovy a po případě těžce zraniti by mohla někoho z kolemjdoucích“.⁵⁶ V létě téhož roku znovu krupobití rozbilo šest tabulí skla v oknech kbelské fary.⁵⁷

Dne 17. března 1898 píše kbelský farář Matěj Panský na patronátní úřad, že „ve faře některé předměty zcela špatné jsou, jiné opravy potřebují. Tak upř. podlaha v kuchyni jest prý schnlá [!], kamna v kuchyni špatnější nemá prý ani dělník žádný. V jednom pokoji v dole kamna nová jsou potřebná“, a žádá ho, aby nechal zjištěné závady prověřit.⁵⁸ Patronátní komise potvrdila, že podlaha ve farní kuchyni je skutečně celá ztrouchnivělá, dále shledala, že z cihel vyzděná kuchyňská kamna jsou velice zchátralá, a vyjádřila nutnost položit novou podlahu a postavit dvoje nová kamna, neboť ta dosavadní již nejsou schopna obnovy. Oprava podlahy byla odhadnuta na 39 zl. 10 kr., pořízená a umístění nových (dvojích) kamen na 56 zl. 30 kr.⁵⁹ V dubnu téhož roku žádal farář Panský ještě na patronátním úřadu povolení opravy stropu ve farním sále, který „od myší jest zničen“.⁶⁰

Se stavem kbelské fary na přelomu 19. a 20. století nás stručně seznamuje inventář obsažený v hlavní knize kostelů ve Vřeskovicích, Kbelu a Nezdicích a kaplí v Borovech, Červeném Poříčí a Roupově z období let 1896–1899.⁶¹ Farní budova leží ve středu vsi Kbel, postavena z kamene a kryta taškami. Je jednopatrová a nachází se v ní v přízemí jedna obytná místnost, kuchyň, pokoj služebnictva, spíž, záchod a sklep, v prvním patře pak pět obytných místností. Hodnota budovy je vyčíslena na 3 600 zl. Podrobněji je zde popsáno hospodářské zázemí fary včetně popisu a ocenění jednotlivých částí dvora. Hospodářské budovy se rozkládají západně od fary a jsou od ní izolovány. Areál dvora je ohraničen zdí s dvoukřídlou bránou a jednokřídlými dveřmi. Ve dvoře se nachází studna s pumpou (oceněno na 10 zl.). U vjezdu v prostoru dvora stojí vlevo stáje, postavené z kamene a kryté taškami (800 zl.). Se stájem sousedí stodola, která je celá postavena ze dřeva, krytá šindelem a opatřená dvoukřídlými vraty (300 zl.). Severně od stodoly stojí vozová kolna, postavená z kamene a krytá taškami s vestavěným prasečím chlívkem (700 zl.). Východně od této kolny stojí další prasečí chlívek, tentokrát dřevěný a krytý prkny (15 zl.). Hned vpravo u vchodu se nachází zděný, šindelem krytý drůbežník.⁶²

Pro celou první polovinu 20. století máme na kbelské faře písemně zachyceny pouze drobné udržovací práce, především opravy střechy a oken. Kupříkladu v roce 1900, kdy faru, hospodářské budovy i kostel silně poškodila vichřice, se na opravy spotřebovalo 500 tašek, 20 prejzů z panské cihelny v Borovech, 3 000 šindelů, 20 latí, 500 laťových hřebíků a 4 000 šindelových hřebíků.⁶³ Podle potřeby byly opravovány také podlahy a kamna (1902).

53 SOA Plzeň, pobočka Klášter u Nepomuku, Vs Červené Poříčí, inv. č. 105, *Kirchenrechnungsbuch der Kbell Pfarkirche 1862–1900*, nefol.

54 SOA Plzeň, pobočka Klášter u Nepomuku, Vs Červené Poříčí, Farní benefícia 1800–1947, kart. 63, sign. I/5, dopis z 31. 7. 1895.

55 SOA Plzeň, pobočka Klášter u Nepomuku, Vs Červené Poříčí, inv. č. 105, *Kirchenrechnungsbuch der Kbell Pfarkirche 1862–1900*, nefol.

56 SOA Plzeň, pobočka Klášter u Nepomuku, Vs Červené Poříčí, Farní benefícia 1800–1947, kart. 63, sign. I/5, dopis z 20. 5. 1897.

57 Tamtéž, dopis z 9. 8. 1897.

58 Tamtéž, dopis ze 17. 3. 1898.

59 Tamtéž, přípis z 15. 4. 1898.

60 Tamtéž, dopis z 11. 4. 1898.

61 SOA Plzeň, pobočka Klášter u Nepomuku, Vs Červené Poříčí, Kostelní inventární hlavní knihy 1888–1912, sign. 34 C/11, kn. 669, *Inventar-Hauptbuch der Kirche zu Břeskovic, Kbel, Nezdic, und der Kapelle zu Borov, Poříč und Ruppau 1896–1899*, pag. 28–29.

62 Mladší inventář z období let 1900–1903 obsahuje téměř identický popis fary a dvora jen s tím rozdílem, že její hodnota je vyjádřena v korunách (7 200 K). SOA Plzeň, pobočka Klášter u Nepomuku, Vs Červené Poříčí, Kostelní inventární hlavní knihy 1888–1912, sign. 34 C/11, kn. 670, *Kirchen Inventar-Hauptbuch 1900–1903*, pag. 28–29.

63 SOA Plzeň, pobočka Klášter u Nepomuku, Vs Červené Poříčí, inv. č. 105, *Kirchenrechnungsbuch der Kbell Pfarkirche 1862–1900*, nefol. Farní benefícia 1800–1947, kart. 63, sign. I/5, dopis z 21. 11. a přípis z 24. 11. 1900.

Obr. 9. Kbel, fara čp. 35. Západní fasáda. (Fotoarchiv Národního památkového ústavu, ú. o. p. v Plzni, foto J. Gryc, 1979)

Opravou prošel na počátku roku 1909 také záchodový kanálek. Záchodová jáma kbelské fary se nacházela na dvoře souseda, domkáře Matěje Duchka. Jáma byla plná a zdi farní budovy zamokřovaly, a tak farář Josef Unger požádal souseda, aby mu umožnil jámu vyprázdnit. Soused však odepřel a teprve na přimluvu starosty Josefa Hřebce dal svolení pod podmínkou, že mu bude poskytnuta případná náhrada způsobených škod. Při vyprazdňování záchodové jámy bylo shledáno, že „*kanálek je propadlý v budově farní*“, a tak bylo nutno jej vybourat, aby bylo možno záchody vyprázdnit. Poté farář požádal, aby sem po svátcích byl vyslán zedník, který by dal kanálek do pořádku.⁶⁴

V noci z 1. na 2. března roku 1911 se okénkem z *Podfarova dvorku* vloupal do fary zloděj, ze záchodu se snadno dostal na chodbu, odtud do komory a „*tam se dělil o zá soby tak, že by byl farář neměl v poledne hostům na stůl co dát*“.⁶⁵ Tato zkušenost vedla faráře Ungera k tomu, že nechal obě okénka směrem do *Podfarova dvorku* opatřit mříží. Při té příležitosti rovněž požádal patronátní úřad v Červeném Poříčí o opravu chodníku před farou, „*kte rý jest velice vytlučený*“, a dále o opravu zbledované zdi u farské zahrady. Ve svém dopise také líčí sešlý stav hospodářských budov.⁶⁶ Rozbitá okna, kterými se neznámý

pachatel dostal do fary, zasklil švihovský sklenář Straka za 9 K 74 h.⁶⁷

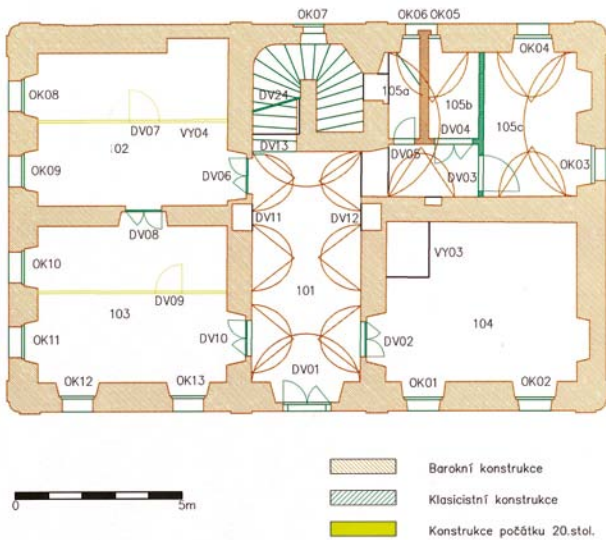
Rozsáhlejší oprava fary se plánovala na rok 1912, kdy na 11. duben připadala v kbelské farnosti generální vizitace a biřmování. Farář Josef Unger proto naléhal na provedení nejnutnějších oprav fary i kostela. Tehdejší stav patronátních budov reflektuje protokol sepsaný dne 29. ledna 1912 ve věci vyšetření nutnosti některých oprav. O kbelské faře se zde konstatuje následující: „*Na faře projektuje se hlavně oprava facady, oprava chodby, jednoho pokoje a vymalování jeho, jakož i dvou dalších, vyspravení podlah, oprava a nátěr oken a dveří v přízemí i patře.*

64 SOA Plzeň, pobočka Klášter u Nepomuku, Vs Červené Poříčí, Farní benefícia 1800–1947, kart. 63, sign. I/5, dopisy z 24. a 26. 12. 1908.

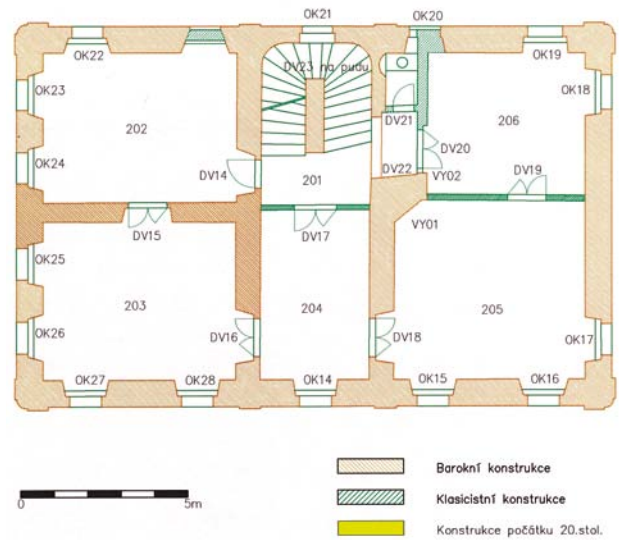
65 Ve výrazu *Podfarův dvorek* zde máme zajímavý doklad přenosu označení bydliště v těsném sousedství fary do podoby osobního jména.

66 SOA Plzeň, pobočka Klášter u Nepomuku, Vs Červené Poříčí, Farní benefícia 1800–1947, kart. 63, sign. I/5, dopis z 11. 3. 1911.

67 SOkA Plzeň-jih, Farní úřad Kbel, Kostelní účty 1830–1894, kn. 5, nefol.

Obr. 10. Kbel, fara čp. 35. Stavebně-historické vyhodnocení přízemí. (Kresba J. Bock, 2011)

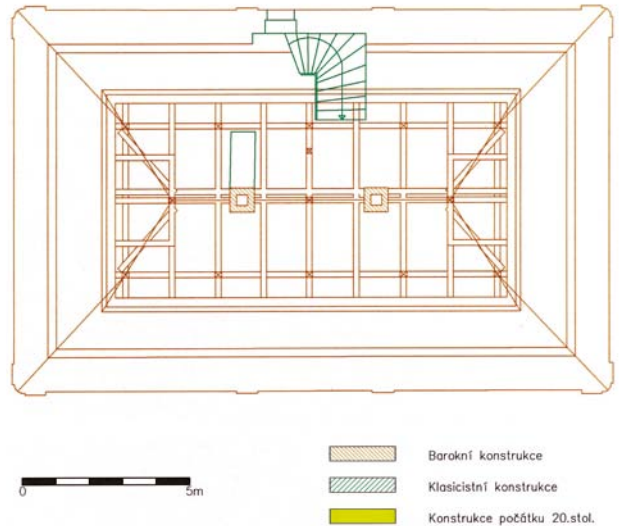

Obr. 11. Kbel, fara čp. 35. Stavebně-historické vyhodnocení patra. (Kresba J. Bock, 2011)

Navrženo jest dále zřízení nového chodníku před farní budovou a oprava okapní trouby. [...] Na opravu taškové krytiny na kůlně a na faře vložen jest do rozpočtu příslušný paušál. Veškeré tyto posléze vyjmenované práce jeví se velmi nutnými a jest v zájmu zachování budov těch v řádném stavu, aby práce ty provedeny byly.“ Plánovaly se také rozsáhlejší opravy hospodářských objektů.⁶⁸ Provedení stavebních prací však vázlo na neochotě obyvatel přifařených vsí podílet se na opravách, a tak na sebe nakonec musel veškeré náklady převzít patronát, který příspěvek od obcí vymáhal dodatečně. Ještě v roce 1913 totiž píše nový kbelský farář František Frydrych na patronátní úřad v Červeném Poříčí, že „v tak bídném stavu není snad fary v celé diecézi a na celém patronátě Jeho Veličenstva“.⁶⁹ Kolaudace provedených oprav proběhla až v říjnu roku 1914 a svědectví o nich podává citovaný kolaudační protokol: „Na faře provedena byla oprava celé facady, zřízen nový betonový chodník se žulovými obrubníky před uliční frontou, provedeny menší opravy zdiva a omítky v pokoji rohovém i opravy podlah. Dále provedena byla oprava laťových dveří v domovní chodbě a oprava okapní roury.“⁷⁰ Stavby provedl Josef Kubec, mistr zednický v Chudenicích. S jejich rozsahem se lze podrobněji seznámit prostřednictvím dvou účtů přiložených ke kolaudačnímu protokolu.

Další zprávy o stavebních událostech na kbelské faře se dochovaly v účtech z počátku třicátých let 20. století. Jsou jimi zdokumentovány vesměs drobné udržovací práce (položení betonové dlažby chodníku před farou, nářet dvacet jedna venkovních oken o velikosti 95 × 150 cm bílým nátěrem olejovou barvou trojnásobně, přetmelení všech oken, oprava soklu na faře při chodníku).⁷¹

Jedním z mála větších stavebních zásahů zachycených písemnými prameny v první polovině 20. století je oprava kanálu z farního sklepa roku 1933, „v němž se po každém dešti topíme“ (dle slov faráře Jana Dobrodinského).⁷² Rekonstrukci domovní kanalizace provedli přeštitští stavitelé František a Josef Sieglvi, přičemž upravili také strop nad schodištěm na půdu tak, že starý snesli a zhotovili úplně

Obr. 12. Kbel, fara čp. 35. Stavebně-historické vyhodnocení krovu. (Kresba J. Bock, 2011)

nový povalový strop v tloušťce 8 cm, s lepenicí a rákosovou omítkou. Starý stav kanalizace a plánované stavební zásahy jsou popsány takto: „Odpadní kanál ze záchodu, který jest zděný z cihel a veden jest přes sousední dvůr a cestu do hospodářského dvora fary, jest propadlý na mnoha místech a celý ucpaný. Mimo to záchodová odpadní roura

68 SOkA Plzeň-jih, Okresní úřad Přeštice, Církevní stavby 1936–1942, inv. č. 539, kart. 277, sign. VII/20, protokol z 29. 1. 1912.

69 Tamtéž, dopis z 8. 7. 1913.

70 Tamtéž, protokol z 21. 10. 1914.

71 SOA Plzeň, pobočka Klášter u Nepomuku, Vs Červené Poříčí, Farní benefícia 1800–1947, kart. 65, sign. I/5, rozpočet z 25. 5. 1931 a účet z 30. 8. 1932.

72 Tamtéž, dopis z 10. 8. 1932.

Obr. 13. Kbel, fara čp. 35. Pohled od jihozápadu. (Foto R. Široký, J. Bock, 2011)

*z I. patra jest prkenná a prohnílá, následkem čehož je prosáklá vlhkostí ze záchodů. Navrhuje se proto starý kanál cihelný zrušiti a místo kanálu zděného použití betonové roury a odpady ze záchodů do kanálu provésti z rour kameninových, aby zeď netrpěla a zároveň bude možno prolévat záchody odpadovou vodou a tím záchod čistiti.*⁷³

V roce 1938 se plánovala celková oprava fasádních omítek, avšak nakonec bylo nově omítnuto pouze uliční průčelí o výměře 157,18 m².⁷⁴ V srpnu roku 1941 byla fara připojena na elektrickou síť.⁷⁵ V září téhož roku sestavili přeštitčí stavitelé Sieglovi rozpočet na rozsáhlou rekonstrukci fary, která byla vyvolána nutností ubytovat v objektu rodinu přestěhovalce. Původně měly opravy zahrnovat celou řadu prací, mimo jiné opravu utrhlého nároží farní budovy podezděním jejího podmočeného základu včetně nového omítnutí, adaptaci místnosti v přízemí (bývalé kuchyně) na obytnou místnost vybouráním pece na chleba, vytrháním chatrné podlahy a položením nové, osazením dvou nových dvoukřídlých oken, dodáním a postavením nového kachlového sporáku s pečí troubou a dvojnásobným vybílením kuchyně s opravou omítky. Do kanceláře a horních místností měla být umístěna troje kachlová pokojová přenosná stáložárna kamna. V kanceláři mělo být také vybouráno staré okno a osazeno nové dvoukřídlé dvojité okno s vnitřní okenicí. V kuchyni měl být přestavěn stávající sporák, a dodány měly být i nové kachle. Velká oprava se plánovala také pro střechu, neboť měla být přeložena tašková krytina na husté latování s výměnou poloviny tašek a hřebenačů za nové. Přitom se

počítalo se zachováním šesti střešních oken (volských ok) a opravou dvou komínů. Dále mělo být na faře instalováno elektrické osvětlení (v patře pět pokojů, chodba, klozet, v přízemí kuchyň, kancelář, pokoj, místnost vpravo, chodba, klozet). Farní budova měla dostat hromosvod. Práce měly být završeny opravou venkovních omítek.

V důsledku válečné situace však byly plánované práce redukovány na opravu nároží farní budovy, žlabů a okapní roury, úpravu místností v přízemí k obytování a instalaci hromosvodů, tedy na práce, které byly komisí vyslanou z okresního hejtmantství v Přešticích shledány jako nutné.⁷⁶ Z dalších zpráv ovšem vyplývá, že ani tyto úpravy nebyly nakonec provedeny.

V září 1941 vystavil Alexandr Kučera, kamnář v Přešticích, farnímu úřadu ve Kbelu účet za jedna pokojová přenosná stáložárna kamna v hnědé barvě s plechovými koleny a rourami v ceně 1 150 K a za rozbourání a opětovné postavení čtyřplátového sporáku včetně dodávky nového šamotového materiálu na novou svrchnici, nové pečičí

73 Tamtéž, rozpočet z 3. 2. 1933 a účet z 22. 9. 1933.

74 SOA Plzeň, pobočka Klášter u Nepomuku, Vs Červené Poříčí, Farní benefícia 1800–1947, kart. 67, sign. I/5, rozpočet z 30. 4. 1938.

75 SOA Plzeň, pobočka Klášter u Nepomuku, Vs Červené Poříčí, Farní benefícia 1800–1947, kart. 68, sign. I/5, zápis z 23. 8. 1941.

76 Tamtéž, výměr z 30. 4. 1942.

Obr. 14. Kbel, fara čp. 35. Severní pohled. (Foto R. Široký, J. Bock, 2011)

trouby, vrchního rámu a plechového valacha, celkem ve výši 520 K.⁷⁷

Během první poloviny čtyřicátých let minulého století přibývají stížnosti tehdejšího faráře Josefa Jačky na stavební stav fary. V listopadu 1942 oznamuje patronátnímu úřadu v Červeném Poříčí, že oba komíny na faře jsou vadné a potřebují opravit, zvláště v nadstřešní části.⁷⁸ V dubnu roku 1943 píše, že „při poslední vichřici dne 2. 4. 1943 byla na farní budově stržena část střechy, tašky i prejzy, takže při nejbližší pršce všechna voda bude téci na půdu a tím ještě více poškodí bez toho již prohnílé stropy. Mimo to je nebezpečí, povstane-li zase vítr, shází další tašky a prejzy a bude škoda ještě větší.“⁷⁹ O pár dní později pak dodává: „Poněvadž posledním vichrem je mnoho tašek na farní budově ve Kbelu přelámáno a místy scházeno, takže je ve střeše mnoho otvorů a při pršce by stropy mnoho trpěly, prosím, aby byla přeložena celá střecha, když již tu je pokrývač a byl by na delší čas pokoj. Přeložení jen části střechy by mnoho neprospělo a byla by potom škoda ještě větší.“⁸⁰ Z října téhož roku pochází další dopis, v němž farář oznamuje patronátnímu úřadu: „Poněvadž spadnutím stropu v kuchyni byla velice poškozena též podlaha, kde byla prkna již prohníla, zvláště když pod podlahou je prázdná prostora ve hloubce asi jednoho metru, musel jsem také objednat prkna a dát novou podlahu v kuchyni.“⁸¹

Další dopis faráře Josefa Jačky na patronátní úřad v Červeném Poříčí z 6. října 1944 dokládá, že opravy plánované v letech 1941 a 1942 nebyly provedeny. Dočteme se zde,

že „je dolejší roh fary ve Kbelu velice odštíplý a mezera ta se častým otrásáním od nákladních aut stále rozšiřuje a kdyby zde nablízku byl nálet, jistě celá ta část spadne. Hospodářské Družstvo ve Švihově projevilo ústy p[ana] správce souhlas, že by celou budovu koupilo pro své účely a místo peněz za ní že by postavilo ve farské zahradě novou vilovou moderní faru, zavedlo by tam elektriku, vodovod, hromosvod, sklepy (které zde vůbec nejsou), koupelnu a prádelnu (které zde také nejsou) a jiné, což by se ještě blíže určilo. Z místností při oné části odštíplé musel jsem vše odstranit do jiných místností, neboť nechci si dáti nábytek zničit. Myslím, že by nadřízené úřady ničeho nenamítaly, když by za starou, na spadnutí budovu dostaly novou a moderní, která by po dlouhou řadu let nepotřebovala oprav.“ Na závěr farář žádá, aby byl určen den, kdy se může dostavit na patronátní úřad osobně k bližšímu projednání záležitosti stavby nové fary ve Kbelu. Patronátní úřad svým přípisem dne 3. 11. 1944 připomenul farnímu úřadu, že jakékoliv podnikání staveb je po dobu války kategoricky zakázáno, a „nemůže býti proto o postavení nové fary v přítomné době ani zdaleka uvažováno“. Na to farář Jačka odpovídá, že si je vědom zákazu staveb, ale jeho dotaz zněl, „zda

77 Tamtéž, účet z 20. 9. 1941.

78 Tamtéž, dopis z 3. 11. 1942.

79 Tamtéž, dopis ze 4. 4. 1943.

80 Tamtéž, dopis z 15. 4. 1943.

81 Tamtéž, dopis z 2. 10. 1943.

by patronátní úřad v zásadě neměl námitek proti postavení nové farní budovy, aby se mohly teď konati pomalu k tomu přípravy a po ukončení války mohlo se bez protahování přikročiti ku stavbě“.⁸² Ani po skončení války však nenašel úmysl postavit novou faru namísto zchátralé fary čp. 35 u červenopoříčského patronátního úřadu při lesní správě podporu. Namísto toho farář Jačka nechal na staré farní budově v roce 1947 alespoň zřídit hromosvod od firmy Huler z Loun, která zároveň v téže době instalovala hromosvod na hájovně v Roupově. Dále pak naléhal, aby patronát nechal opravit nároží fary, které hrozilo zřícením (o čemž se „před asi 3 roky komise přesvědčila, a ježto od té doby se nic neopravuje, že také nebezpečí, že to spadne, jak se vyjádřil zednický palír, co nejdříve“).⁸³ Patron kostela, kterým bylo v poválečné době Ředitelství státních lesů a statků v Plzni, správa státních lesů Červené Poříčí, vyslal na faru komisi, která shledala, že všechny uvedené údaje jsou pravdivé a že je nutné odstranit závady, jež způsobily sesedání nároží, „aby farní budova neztrácela na své domovní podstatě“. Navržené opravy, tedy obnažení a vyspravení základů budovy v místech poškození kamenným zdívkem na cementovou maltu, vyspravení trhlín v obvodovém zdivu v přízemí i v patře vápennou omítkou a vyklínování a omítnutí poškozených nadpraží u oken v pokoji v patře, měli provést na faře již osvědčení stavitelé František a Josef Sieglövi.⁸⁴ Další dokumentaci k těmto opravám ani k dalším stavebním akcím prováděným na kbelské faře se nepodařilo dohledat, a ani se nepředpokládá, že by vzhledem k okolnostem doby probíhaly v nějaké zásadnější míře.

V rozporu s výše uvedenými stížnostmi kbelského faráře Jačky je zápis v evidenčním listu kulturní památky z roku 1980, že se fara nachází v dobrém stavebním stavu před opravou fasád.⁸⁵ Z evidenčního listu se dále dozvídáme, že vlastníkem objektu byl tehdy Farní úřad církve římskokatolické v Měčíně a že v jeho přízemí byla umístěna pracovní farního úřadu a sklady, v patře pak obytné prostory užívané k rekreačnímu bydlení. Zároveň s evidenčním listem byla pořízena fotodokumentace exteriérů a části interiérů fary (obr. 7–9).

Oprava fasád, jejíž nutnost byla pocítována nejpozději od konce třicátých let 20. století, začala být projednávána úřady až na počátku devadesátých let, kdy správa fary ve Kbelu přešla na děkanský úřad v Přešticích. V roce 1992 navržená oprava nebyla však provedena z finančních důvodů.⁸⁶

V roce 1998 byla fara ve Kbelu prohlášena za kulturní památku.⁸⁷ Aktualizovaný evidenční list kulturní památky z roku 2007 uvádí, že socha sv. Jana Nepomuckého v nice nad vstupními dveřmi chybí. Dále je zde poznámka o tom, že od roku 2003 je prostor za farou využíván jako školní zahrada a že od roku 2006 je dům čp. 35 na prodej, vhodný jak k trvalému bydlení, tak i k rekreaci.⁸⁸

Rozbor stavby

Budova fary ve Kbelu není podsklepena. Má dvě nadzemní podlaží a mansardovou střechu. Objekt se vyrovnává se sklonem terénu k severozápadu; v západní fasádě se přízemí jeví jako zvýšené, ve fasádě východní pak jako

mírně zapuštěné pod terén. Je přístupný pouze hlavním vstupem v ose jižního průčelí. Dispozice je trojtraktová. Hlavní vstup vede do chodby ve středním traktu, v němž je situováno rovněž schodiště propojující navzájem přízemí, patro a půdu. Všechny fasády jsou obdobně členěny římsami a mělkými pilastry vysokého řádu a mají sokl. Zatímco kordónovou římsu tvoří jednoduchý pás, hlavní římsa je profilovaná. Pilastry jsou v místě kordónové římsy mírně předsazeny, obdobně je tomu s jejich profilovanými hlavicemi v úrovni hlavní římsy.

Omítky na všech fasádách jsou silně degradovány. Ve velkých plochách je odkryto smíšené obvodové zdivo s větším podílem lomového kamene. Okenní špalety a záklenky jsou provedeny z cihel. Zčásti dochovaná dvouvrstvá vápenná omítka nese stopy barevného členění fasád: zatímco římsy a pilastry jsou natřeny bíle, plochy mezi nimi mají žlutý nátěr. Všechny okenní otvory jsou osazeny stejnými dvojitými dvoukřídlymi okny.

Hlavní průčelí je symetrické, pětiosé. Střední osa je zvýrazněna po stranách dvěma pilastry, mezi nimiž je v patře jedno okno a v přízemí portál s kamenným ostěním bez profilace a s nadsvětlíkem. Nad portálem přetíná kordónovou římsu zdobná nika. Nároží budovy jsou zaoblená, zaoblení končí ve styku s nárožními pilastry. Svlačkové dveře hlavního vstupu mají kované závěsy.

Západní fasáda je symetrická, čtyřosá, s rozšířenou střední plochou mezi okny. U oken v přízemí se dochovaly parapety s jemnou profilací (vyzděno z cihel). Tato fasáda, nejvíce exponovaná z hlediska povětrnosti, je ve velmi špatném stavu.

Severní fasáda má stejné členění pilastry a římsami jako hlavní průčelí. V patře zůstávají dvojitá špaletová okna pouze v krajních osách, uprostřed je okno zmenšeno a posunuto mimo osu (slouží k osvětlení schodiště). V ostatních osách jsou okna pouze naznačena mělkými nikami. V ose přízemí se v původním otvoru nacházejí dvě okénka – na schodiště a pod něj. V krajní ose od západu je okno naznačené nikou. V krajní ose od východu je zamířované okénko do hospodářské místnosti. Ve vedlejší ose byla do původního okenního otvoru vestavěna dvě menší okénka, osvětlující hygienickou místnost a skládek.

Východní fasáda má obdobné členění jako ta západní. V patře jsou dvojitá špaletová okna pouze v krajních osách. Ve zbylých osách jsou okna naznačena mělkými nikami. V přízemí je ve třetí ose zleva zamířované okénko do hospodářské místnosti. V ostatních osách jsou okna zazděna.

Mansardová střecha je kryta bobrovkami v šupinovitě skladbě. Svrchní část střechy je od spodní oddělena

82 Tamtéž, dopis z 6. 10. a přípis z 3. 11. a 8. 11. 1944.

83 Tamtéž, dopis z 28. 7. 1947.

84 Tamtéž, přípis z 11. 9. 1944.

85 Národní památkový ústav, ú. o. p. v Plzni, ev. list nemovitě kulturní památky č. 5120.

86 SOkA Plzeň-jih, Obecní úřad Kbel, Kultura 1990–1997, kart. 2, pořad. č. 6, přírůstkové č. 55/04.

87 Rozhodnutím Ministerstva kultury ČR č. j. 11.673/90 dne 3. 3. 1998.

88 Národní památkový ústav, ú. o. p. v Plzni, ev. list nemovitě kulturní památky č. 13442/4-5120.

Obr. 15. Kbel, fara čp. 35. Hlavní vstup. (Foto R. Široký, J. Bock, 2011)

trámem na způsob profilované dřevěné římsy. Ze střešního hřebene vystupují dva symetricky umístěné komíny, vyzděné z cihel. Jejich omítka je silně poškozena.

Symetrické členění fasád vychází z pravidelné dispozice budovy. Střední komunikační trakt sestává ze vstupní chodby, na jejíž konec navazuje schodiště stoupající do patra. Z chodby jsou přístupné všechny ostatní prostory obou bočních traktů, které byly původně hloubkově rozděleny na dvě stejně velké místnosti.

Vstupní chodba je sklenuta valenou klenbou s třemi páry nestyčných trojbokých výsečí. V předním páru výsečí jsou umístěny dveře do místnosti obou bočních traktů. Ve střední části chodby se nalézají proti sobě dvířka v podélné zdi do topných komor. V zadní části jsou dvoukřídlé dveře do místnosti 102. Naproti nim je průchod do klenutého prostoru v zadní části východního traktu. Úplně vzhledu je dřevěnou mříží oddělený nástup z chodby na dvoukamenné schodiště s plnou vřetenovou zdí a smíšenými kamennými stupni do patra budovy.

V přední části východního traktu se nachází místnost 104. V jejím severozápadním koutu je zděné kvádrové těleso kamen se čtvercovým otvorem; kamna z dvacátých let 20. století sloužila patrně k horkovzdušnému vytápění místností v patře. Dehtem znečištěné stěny této místnosti

jsou podle všeho dokladem umístění původní černé kuchyně.

Zadní část východního traktu tvořila v době barokní jednu místnost s valenou klenbou se dvěma páry nestyčných trojbokých výsečí. Dnes jde o prostor dodatečně rozdělený příčkami. Za průchodem z chodby jsou vlevo jednokřídlé klasicistní dveře do malé místnosti (105a), kde je suchý dřevěný záchod s vnitřním kovovým trychtýřem. Z ní lze také projít do prostoru pod schodištěm. Vedle dveří na záchod se klasicistními dvoukřídlými dveřmi vstupuje do menšího skládku (105b). Na východní straně kdysi jednoho klenutého prostoru se nachází další místnost (105c).

Západní trakt přízemí budovy obsahoval dvě stejně velké plochostropé místnosti, dnes v obou případech přepažené příčkou s jednokřídlými rámovými dveřmi ze dvacátých let 20. století. Z chodby vedou dvoukřídlé klasicistní dveře do místnosti 103, která je propojena s místností 102 opět dvoukřídlými klasicistními dveřmi.

Trojtrakt přízemí se v dispozici patra budovy opakuje. Schodiště, kde se nachází vymetací otvor komínového tělesa uzavřený dřevěnými dvířky s vysokými panty a klasicistní petličkou a které pokračuje kamennými stupni na půdu, ústí v severní části středního traktu na chodbu, ze které se vchází do místností v bočních traktech. Chodba je mladší příčkou rozdělena na dvě části (201 u schodiště, 204 při hlavním průčelí fary). Západní trakt obsahuje dvě stejně velké místnosti. Rozdělení východního traktu je zřejmě dodatečné. Všechny místnosti jsou plochostropé s omítanými podhledy.

Místnost 204 je přístupná dvoukřídlými klasicistními dveřmi se šesti vysokými závěsy. Jejich světlá výška je nižší než u ostatních dveří v této místnosti, které mají pouze dva závěsy na jedno dveřní křídlo.

Z části chodby u schodiště se vchází do pokoje 206 přes předsíň, kde se nacházejí dvířka topné komory pro kamna v sousední místnosti 205 a dveře na záchod. Z pokoje 206 se dvoukřídlými klasicistními dveřmi projde do místnosti 205 v přední části východního traktu. Klasicistní dvoukřídlá okna v segmentově zaklenutých nikách mají dřevěné parapetní desky. V sondách na stěnách lze vidět pod bílým vápenným nátěrem klasicistní výmalbu. Zkosený kout místnosti vytváří půdorysnou anomálii, která nepochybně souvisí s rozšířeným komínovým tělesem, podle něhož lze soudit, že se jednalo o dýmník a že v místnosti 104 v přízemí původně byla černá kuchyně. Ve zkoseném koutě místnosti jsou umístěna vysoká „žebříková“ kachlová kamna s horním odtahem, bez obsluhy v pokoji.

Do místnosti 203 v západním traktu se vstupuje klasicistními dvoukřídlými dveřmi. Z ní do sousední místnosti 202 vedou podobné dveře. V místnosti 202 jsou čtyři segmentově zaklenuté okenní niky (okno v severovýchodním rohu místnosti je zazděné). Po odkrytí stropního podhledu lze zde vidět konstrukci staršího záklopového stropu.

Krov mansardové střechy se skládá ze dvou částí. Ve spodní části se stojatými stolicemi je každá čtvrtá vazba plná. Krokve jsou doplněny námětky, tvořícími charakteristický tvar střechy. Hambalky horní části jsou podpírány jedinou osově umístěnou stolicí, jež je k nim fixována zavětrovacími pásky. Rovněž krokve horní části krovu jsou doplněny námětky. Stolice horní části krovu je přerušena

Obr. 16. Kbel, fara čp. 35. Vstupní chodba v přízemí (místnost 101). (Foto R. Široký, J. Bock, 2011)

v místech dvou komínů umístěných v hřebeni střechy. Těleso západního komína je výrazně, nejspíš dodatečně rozšířeno k severu. Rozšíření souvisí s připojením dalšího komínového průduchu.

Ke stavebnímu vývoji

Podoba i poloha středověké fary ve Kbelu zůstávají zatím neznámé. Při opětovném zřízení farnosti v roce 1753 byly faráři poskytnuty prostory v panském dvoře. Dnešní farní budova byla podle všeho postavena v období let 1760–1765. Pozemek pro ni byl však určen již dříve, nejpozději roku 1758. Jedná se o barokní novostavbu, která nenavazuje podle dosavadního poznání na žádný starší objekt. Lze předpokládat, že současně se stavbou fary vznikly i objekty jejího hospodářského zázemí.

Původní symetrická dispozice farní budovy je v obou podlažích dobře rozeznatelná i přes provedené mladší stavební úpravy. V bočních traktech se v přízemí nacházely dvojice stejně velkých místností, které byly v barokní době vytápěny z topných komor, přístupných z chodby ve středním traktu. Valenou klenbu s výsečemi měla kromě vstupní chodby už jen zadní místnost východního traktu (podle inventáře z období let 1830–1833 se jednalo o spížírnu). Ta sousedila s černou kuchyní.⁸⁹ V patře se z chodby vstupovalo do dvou místností v západním traktu a do jedné velké místnosti v traktu východním.⁹⁰ Lze soudit, že větší pokoje v patře sloužily potřebám faráře a farního

úřadu, menší pokoje v západním traktu přízemí pak služebnému personálu.

Stavební úpravy v 19. století především pozměnily výše popsané funkční schéma a dispozici farní budovy. Byla zrušena černá kuchyně a kuchyňský provoz byl přesunut do zadní místnosti západního traktu. Kvůli tomu byl vybudován nový komínový průduch, který byl na půdě napojen na původní západní komín. Klenutá spížírna byla rozdělena příčkami na tři menší místnosti. Do zadní části východního traktu byly v obou podlažích vestavěny záchody. V patře byl zvětšen počet obytných místností vložением příčky, která hloubkově rozdělila původní prostor ve východním traktu. Ve všech plochostropých místnostech byly zřízeny omítané podhledy. Dřevěné stupně barokního schodiště byly vyměněny za kamenné.⁹¹ V 19. století vznikla rovněž naprostá většina dochovaných klasicistních dveřních a okenních výplní.

Srovnání dosažených poznatků s písemnými prameny naznačuje, že se nejednalo o jednorázovou rozsáhlou

89 Dýmník černé kuchyně musel být situován v severozápadním koutu místnosti. Inventář z období let 1830–1833 uvádí v této místnosti dvoje kamna.

90 Skutečnosti, že se původně jedná o velkou místnost, později hloubkově rozdělenou příčkou, nasvědčuje počet šesti oken v místnosti, uvedený v inventáři z období let 1830–1833.

91 Schodiště s dřevěnými stupni uvádí inventář z období let 1830–1833.

přestavbu. Existující stav objektu je spíše výsledkem postupného vršení různých stavebních úprav menšího rozsahu, které vycházely z provozních potřeb fary. Zatímco výše zmíněný inventář z období let 1830–1833 zachycuje podle všeho věrně původní barokní dispozici budovy, již v roce 1837 je uváděno zřízení nového omítaného podhledu v jídelně. Rozšíření komína časově spadá do roku 1846. Ve stejné době jsou v patře uváděny stále ještě tři místnosti. Podle údajů inventáře z období let 1896–1899 víme, že stavební úpravy již byly uzavřeny. Poprvé se zde v patře uvádí pět obytných místností.

Představa o postupném vršení jednotlivých menších stavebních úprav koresponduje i s charakterem „chronologicky citlivějších“ detailů dveřních a okenních výplní. Obložkové zárubně osazené závěsy s kuželovitým zakončením a koncovou kuličkou i dvojitá okna s ven otvíranými vnějšími křídly pocházejí až z druhé poloviny 19. století. Doba jejich osazení na faře ve Kbelu není v písemných pramenech přesně doložena.

Obdobně historické zprávy mlčí i o drobné stavební úpravě, při níž došlo k rozdělení místností 102 a 103 v západním traktu přízemí lehkými příčkami. Podle detailů dveřních výplní ji datujeme do dvacátých nebo třicátých let 20. století. Zajímavé je, že od třicátých let 20. století jsou opakovaně popisovány stavebně-technické závady, které lze na objektu pozorovat i dnes. Jedná se především o degradované vnější fasády a statickou poruchu severozápadního nároží.

Památkové hodnocení

Pozdně barokní objekt fary ve Kbelu je standardní, ale kvalitní novostavbou z období let 1760–1765. Neznámý architekt ji projektoval na důsledně symetrickém půdorysu, jemuž odpovídá jednoduché členění fasád. Ve výběru použitých konstrukcí je patrná určitá úspornost. Zaklenuty byly pouze dvě místnosti, ostatní prostory byly pravděpodobně všechny opatřeny záklopovými stropy. V členění fasád se dochovalo minimum uměleckořemeslných

Obr. 17. Kbel, fara čp. 35. Místnost 202, odkrytý starý záklopový strop. (Foto R. Široký, J. Bock, 2011)

detailů. Dobové vyobrazení hlavního jižního průčelí z šedesátých let 18. století však naznačuje, že původně mohla být fara výstavnější. Ve střední ose průčelí lze na tomto zobrazení vidět zdobný střešní štít s oválným oknem, volutami a nástavcem. Vstupní portál i okna mají profilmovanou ostění. Členění fasády římsami a pilastry odpovídá skutečnosti. Je však otázkou, zda kreslíř skutečně zachytil již dokončený objekt a zda má uvedené vyobrazení dostatečnou vypovídací schopnost ve všech detailech.

Stavební úpravy z 19. století jsou utilitární. Jejich cílem byly změny funkčního uspořádání budovy vycházející z provozních potřeb fary. Především v případě vložených příček v zadní části východního traktu kolidují tyto úpravy s barokními konstrukcemi. Některé použité prvky, zejména výplně oken a dveří z této stavební fáze, však mají vysokou řemeslnou úroveň a výrazně spoluutvářejí charakter památky. Naproti tomu vestavby dalších příček způsobily nadměrné rozmělnění původní dispozice.

Prameny

- Berní rula. 2. *Popis Čech r. 1654*. Díl I. (BR 2), (ed. DOSKOČIL, Karel). Praha, Státní pedagogické nakladatelství, 1953.
- Berní rula. 24. *Kraj Plzeňský*. Díl II. (BR 24), (eds. ČADKOVÁ, Iva; ZAHRADNÍKOVÁ, Magda). Praha, Státní ústřední archiv, 2002.
- Berní rula. 25. *Kraj Plzeňský*. Díl III. (BR 25), (eds. ČADKOVÁ, Iva; ZAHRADNÍKOVÁ, Magda). Praha, Státní ústřední archiv, 2003.
- Liber primus confirmationum ad beneficia ecclesiastica pragensem per archidioecesim nunc prima vice typis editus*. (LC I/1), (ed. TINGL, František A.). Pragae, E. Gréger, 1867.
- Národní archiv, Praha, Archiv pražského arcibiskupství I. (APA I), Inventáře kostelů, far a farních důchodů, Jindř. Hradec – Klášterec n. Ohří, inv. č. 3919, kart. 2388, sign. D 85–90; Kopíř odeslaných listů arcibiskupské konzistoře, 1752/IX.1.–1753/XII.28., inv. č. 112, sign. A 9/14; Recepta, 1753/IV–VI, inv. č. 3067, kart. 1332, sign. D 26; Zprávy vikářů o vizitacích far 1752–1756, inv. č. 1251, sign. B 6/3; inv. č. 1252, sign. B 6/4; inv. č. 1253, sign. B 6/5; inv. č. 1254, sign. B 6/6; inv. č. 1256, sign. B 6/7.
- Národní archiv, Praha, Josefské vojenské mapování, *Anhang zu der Kriegskarte des Königreichs Böhmeim*, sekce č. 190.
- Národní archiv, Praha, Stablní katastr, Klatovsko 171.
- Národní památkový ústav, územní odborné pracoviště v Plzni, odd. evidence, ev. list nemovité kulturní památky č. 5120; ev. list nemovité kulturní památky č. 13442/4–5120.
- Registra decimarum papalium čili: Registra desátků papežských z diecezí pražské*. (RDP), (ed. TOMEK, Wáclaw W.). Praha, Královská česká učená společnost, 1873.
- Státní oblastní archiv Plzeň, Sběrka matrik západních Čech, Kbel 01.
- Státní oblastní archiv Plzeň, pobočka Klášter u Nepomuku, Velkostatek Červené Poříčí, *Beschreibung des Wirthschafts-Umtriebes der Herrschaften Poritschen – Kronberg und Ruppau (Beschreibung)*, kn. 619 (sign. 34 C/6 ?); Farní beneficia 1800–1947, kart. 63–68, sign.

I/5; Kostelní inventární hlavní knihy 1888–1912, sign. 34 C/11; Účty kostelní, inv. č. 87; inv. č. 91a; inv. č. 92; inv. č. 95; inv. č. 95a; inv. č. 105 (dříve SOA Praha).

Státní okresní archiv Plzeň-jih se sídlem v Blovicích, Farní úřad Kbel, Kostelní účty 1830–1894, kn. 5; Korespondence fary 1764–1864, kart. 1; Obecní úřad Kbel, Kultura 1990–1997, kart. 2, pořad. č. 6, přírůstkové č. 55/04; Okresní úřad Přeštice, Církevní stavby 1936–1942, inv. č. 539, kart. 277, sign. VII/20.

Tereziánský katastr český. 2. Rustikál (kraje K-Ž). Sumář a rejstřík. (TK 2), (eds. CHALUPA, Aleš et al.). Praha, Archivní správa ministerstva vnitra, 1966.

Tereziánský katastr český. 3. Dominikál. (TK 3), (eds. BURDOVÁ, Pavla et al.). Praha, Archivní správa ministerstva vnitra, 1970.

Literatura

ANDERLE, Jan; ŠKABRADA, Jiří: Pozdně gotická dělová bašta na hradě Roupově. *Průzkumy památek*. 2000, roč. 7, č. 2, s. 3–14.

FOUD, Karel; KAREL, Tomáš: *Jižní Plzeňsko I, Historicko-turistický průvodce*. Domažlice, Nakladatelství Českého lesa, 1999.

GERSDORFOVÁ, Zlata: Hmotová rekonstrukce hradu Roupov – konfrontace 3D modelu s ikonografickými prameny. *Hláška*. 2008, roč. 19, č. 1, s. 1–4.

HLEDÍKOVÁ, Zdeňka; JANÁK, Jan; DOBEŠ, Jan: *Dějiny správy v českých zemích od počátků státu po současnost*. Praha, Nakladatelství Lidové noviny, 2007.

HOSTAŠ, Karel; VANĚK, Ferdinand: *Soupis památek historických a uměleckých v Království českém*. 25. díl. *Politický okres Přeštický*. Praha, Archaeologická kommise při České akademii císaře Františka Josefa pro vědy, slovesnost a umění, 1907.

KOTYŠKA, Václav: *Úplný místopisný slovník království Českého*. Praha, Brusík a Kohout, 1895.

PROFOUS, Antonín: *Místní jména v Čechách, Jejich vznik, původní význam a změny*. 2. díl. Praha, Česká akademie věd a umění, 1949.

PUMPR, Pavel: *Beneficia, záduší a patronát v barokních Čechách na příkladu třeboňského panství na přelomu 17. a 18. století*. Brno, Matices moravská, 2010.

REBEC, Josef B.: *Zeměpisný nástin hejtmanství Přešticko-Nepomuckého*. Tábor, R. B. Rebec, 1885.

Retrospektivní lexikon obcí Československé socialistické republiky 1850–1970. 2. díl, 1. sv. Praha, Federální statistický úřad, 1978.

ROŽMBERSKÝ, Petr: Hrad Roupov ve starých popisech a vyobrazeních. *Hláška*. 2006, roč. 17, č. 1, s. 3–7.

RYŠAVÝ, Vratislav; ROŽMBERSKÝ, Petr: Červené Poříčí a Borovy v 60. letech 18. století. *Hláška*. 2003, roč. 14, č. 2, s. 21–25.

RYŠAVÝ, Vratislav: Červené Poříčí, zámek a park v krajině. *Historická geografie*. 2009, roč. 35, č. 1, s. 249–265.

SEDLÁČEK, August: *Hrady, zámky a tvrze Království českého*. 9. díl. *Domažlicko a Klatovsko*. Praha, F. Šimáček, 1893.

SEDLÁČEK, August: *Místopisný slovník historický Království českého*. Praha, Bursík a Kohout, 1909.

SCHALLER, Jaroslav: *Topographie des Königreichs Böhmen*. XII. Theil. *Klattauer Kreis*. Prag und Wien, K. k. Normalbuchdruckerei, Wenzel Piskaczek Fakt., 1789.

SOMMER, Johann G.: *Das Königreich Böhmen*. VII. Theil. *Klattauer Kreis*. Prag, J. G. Calveschen Buchhandlung, 1839.

ŠKABRADA, Jiří: *Lidové stavby, Architektura českého venkova*. Praha, Argo, 1999.

ŠLĚGL, Adolf: *Politický okres Přeštický*. II. Část zvláštní: *vyličení statistické, kulturní a historické zastupitelských okresů Přeštického a Nepomuckého*. Přeštice, C. H. Homan, 1925.

Umělecké památky Čech. 2. díl (UPČ 2), (ed. POCHÉ, Emanuel). Praha, Academia, 1978.

Vikariát Plzeň-jih. In *Plzeňská diecéze* [online]. [Plzeň], Biskupství plzeňské, [cit. 2010-09-13]. Dostupné z WWW:

<<http://www.bip.cz/dieceze/vikariaty/vikariat-pj/>>.

WIRTH, Zdeněk: *Umělecké památky Čech*. Praha, Nakladatelství Československé akademie věd, 1957.

Nepublikované zprávy

Inventář archivu velkostatku Červené Poříčí, 1616–1899. Buštěhrad, Státní archiv Praha, pracoviště Buštěhrad, 1959.

SKALA, Václav; NEJDL, Vladislav: *Obecní úřad Kbel 1850–1955, Inventář fondu*. Blovice, Okresní archiv Plzeň-jih v Blovicích, 1962.

ŠIROKÝ, Radek; KRČEK, Jakub; BOCK, Jiří: *Kbel, fara čp. 35, Standardní nedestruktivní stavebně-historický průzkum*. Plzeň, ZIP o. p. s., 2011. Čj. 70/11.

Summary

The Late Baroque vicarage at Kbel

Keywords: *Kbel (district of Pilsen-South) — Červené Poříčí domain — vicarage — Baroque architecture — architectural history — archival research*

This article deals with the architectural history of the Late Baroque vicarage No. 35 in the village of Kbel (district of Pilsen-South). The historical research has been instrumental in rectifying the hitherto prevailing assertion that the structure was erected in 1753. In fact, in the said year the owner of Červené Poříčí estate (encompassing Kbel as well), Countess Františka Augusta of Törring-Jettenbach, initiated the rehabilitation of the

local parish that had ceased to exist in the wake of the Hussite Revolution. The first church administrator, however, resided in a makeshift structure on the manorial farm situated not far from the place where the current vicarage was subsequently built up between 1760 and 1765. The vicarage is situated in the centre of the village near the north side of the main thoroughfare. It is a basementless one-story structure with a mansard roof and three sections. Since long it has not served its original purposes, having been left unattended for a long term. Currently, it belongs to a private owner, with the efforts to achieve its rehabilitation still in progress.

(Translated by Karel Matásek)